RĪGAS ATBRĪVOTĀJI 1941. G. 1. JŪLIJĀ

6

LATVJU JAUNATNE

1944

Ticību dzīvei un darbam

J. LIEPIŅŠ

Latvju zēni un meitenes! Kā baigs rēgs vēl jūsu atmiņā ir 1940./41. gads, kad par mūsu zemi trakoja boļševiku viltus, meli, viņu radītās mokas, ciešanas, posts un tumsonība. Viss labais un daiļais tika kājām mīts un iznīcināts. Taču latviešu tautai, bet jo sevišķi jaunatnei, bija nesatricināma ticība, ka jaunajām dienām reiz jābeidzas. Un kad pār mūsu zemi klājās baigā 14. jūnija nakts, tad likās, ka nu mērs ir pilns un kaut kam vajag nākt, lai no šīm ciešanām mūs atpestītu. Atbrīvošanas brīdi gaidīja jaunatne un visa tauta. Visu skati bija vērsti uz rietumiem, kur nomodā par Eiropu stāvēja Lielvācija un tās Vadonis Ādolfs Hitlers, kas 1941. g. 22. jūnijā deva pavēli saviem karavīriem doties pret austrumu nezvēru — boļševismu. Vācu karavīrs ar visu sparu triecās pret boļševiku sapulcinātām divīzijām un guva uzvaru pēc uzvaras. Drīz latviešu jaunieši saklausīja kaŗa troksni un priecājās, ka atkal varēs brīvi strādāt un darboties.

Un jaunatne jau darbojās... Dedzīgākie jaunieši pievienojās mūsu partizānu pulkiem, kas jau pēc 14. jūnija notikumiem bija atraduši patvērumu Latvijas zaļajos mežos. Partizānu un jauniešu raidītās lodes bieži pārsteidza savā atkāpšanās ceļā mūsu apspiedējus baigajā gadā.

1941. gada 1. jūlijā Lielvācijas varonīgā armija atbrīvoja Rīgu. Rīga bija brīva. Tā posās svētku rotā; jaunieši, palikušo vadītāju aicināti, pulcējās darbam. Bija redzamas bijušo organizāciju formas, kas bija saglabātas vajadzīgajai reizei. Jaunieši veica dažādus ziņnešu, sardzes un kārtības vīru pienākumus, pat piedalījās bandītu tveršanas akcijās — visur, kur bija darbs. Jaunatne nejautāja, vai tas ir pa spēkam, bet darīja, lai darāmais būtu padarīts.

Tagad atkal svinam šo gaviļu dienu. Ir atskanējis aicinājums visai latviešu tautai iekļauties cīņā un darbā. Daudzi latviešu jaunekļi un vīri ir atdevuši dārgāko — savu dzīvību, lai tēvzeme būtu nosargāta. Latvju zēni un meitenes ir iestājušies Latvju jaunatnes organizācijā un sākuši izpalīgu gaitas, lai palīdzētu savām mātēm un māsām, saviem vecīšiem veikt visus pienākumus, ko prasa darbs dzimtenē — aizmugurē.

Latviešu jaunatnei ir ticība, ka reiz labais uzvarēs jauno un latviešu tauta varēs brīvi dzīvot un mierīgi strādāt Baltijas jūras krastos, kur gadsimtiem ilgās cīņās pastāvējuši mūsu senči.

Ja nesen tālajā Normandijas piekrastē ir sācies lielās Eiropas cīņas pēdējais cēliens, tad latviešu jaunatne cer, ka reiz jaunie spēki sabruks un jauna taisnība, jauna kārtība valdīs Eiropā, līdz ar to arī mūsu dzimtenē un visā pasaulē. Jaunatne apzinās un saprot, ka mums nav kopējs ceļš ar austrumu nezvēru — boļševismu, bet ir tikai viena iespēja — iet kopā ar Eiropu, gūt uzvaru vai iet reizē bojā.

Katrs latvju zēns, katra latvju meitene tic kā dzejnieks L. Breikšs: „Mēs varam iet caur visām mokām, mēs varam ciest vēl briesmīgāk, jo pacels Dievs uz savām rokām mūs tad, kad mūsu diena nāks."

Ticam, ka mūsu tautai ir lemts mūžu mūžos dzīvot un strādāt pie mūsu Dzintarjūras un ar savu čaklumu un neatlaidību vēl daudz ko veikt. Šai ticībā stiprināsimies ik reizi, kad atcerēsimies mūsu gaviļu dienu — 1. jūliju, kad kļuvām brīvi no boļševiku nežēlībām. Lai ticība dzīvei un darbam nekad nebeidzas latviešu tautā un jaunatne lai iet avangardā!

Smiltaines svētums

VELTA TOMA

Mēs minam savu zemi bijīgām kājām, un tā mums piederas darīt, jo nav vietas tās augsnē, kas nebūtu sajaukusies ar agrāko paaudžu trūdiem. Ir jāatkārto dzejnieka vārdi:

„Šī zeme trūdiem apsēta
Kā liela, skumja kapsēta."

Tās ir nezināmās audzes, spīvi cīnītāji, dainu teicējas mātes, kas dus, savu nostāstu apzīmētas, ar zemi nolīdzinātos kapu kalniņos. Drīz drīz lemesis uzrušinās gana atmatā gulējušo zemi, un ziedošā druva mās pret debesīm mūžīgo dzīvošanu lielajā dabā.

Mēs ejam vai braucam pa lauku ceļiem un allaž redzam kuplu koku ēnotas kapsētas. Celiņi, kas vijas starp kapu kopām, baltām smiltīm pakaisīti, kapu kopas apkoptas, un ziedu puduri rotā ik pavasari, vasaru vai rudeni šīs aizgājušo atdusas vietas. Mēs ceļā satiekam vecas māmuļas ar ziedu vainadziņiem vienā rokā, pie otras vedot mazmeitu to pašu bijības un mīlestības ceļu, jo kapu kopšana ir mīlestības darbs, senis ieaudzis mūsu tautas paražās, senis sakņots mūsu tautas veļu kultā.

Mēs, jaunie, kam nav vecu māmuļu, kas, ar vēzdiņu ceļu taustīdamas, mūs pie otras rokas ņemtu un ierādītu šo gaitu, meklēsim paši šo ceļu uz svēto smiltaini!

Kur ir tas sirmais skolotājs, kas pirms gadiem piecpadsmit sapulcināja kādas lauku pamatskolas vecāko klašu audzēkņus kapsētas apkopšanai pirms kapu svētkiem? Zēni izcirta žogmalās saaugušos ceriņu brīksnājus, nopļāva nātres, bet meitenes apravēja aizmirstos vai bez piederīgajiem palikušos kapus un appušķoja tos lauku ziediem. Celiņi tika nokasīti un pakaisīti smiltīm; sestdienas vakars ienāca glīti uzpostā lauku kapsētā un gaidīja svētdienas kapu svētkus. Un jaunās sirdis bija atalgotas priekā par labu darbu.

Šovasar esam izklīduši izpalīgu darbos savas dzimtenes sētās, un mūs svētdienās sapulcina un uzrunā gan skolotāji, gan Latvju Jaunatnes organizācijas vadītāji. Gaidīsim viņu aicinājumu nesen ierīkoto karavīru kapsētu un aizaugušo tēvu kapsētu izdaiļošanai. Neiesim miera vietā ne ar citkārtējo taikas skaļumu, nedz smiekliem, nedz arī dziesmām! Šīs ir mūža atdusas vietas, kur mute klusē un dvēsele bijībā pasmeļas dziļuma un dzidruma.

Nav mūsu vidū audzis tas zēns padsmitos gados, kas vēl pagājušajā nedēļā gāja savai mātei blakus pa Brāļu kapiem no vārtiem līdz 1941. g. vasarā rakto varoņu kapu kopiņām un runāja un smējās vienā laidā. Kaut viņa māte nebūtu nesusi lielo klēpi ziedu kapa greznošanai, bet līdzi vedusi pret aizgājušajiem svētā bijībā audzinātu dēlu!

Mums jānožēlo tās meitenes, kas Brāļu kapos satiekas ar saviem draugiem, stundām ilgi sēž un ķiķinās uz kapu akmens kāpnēm. Mums jānovēršas no tām sievām, kas kraukļu uzmācīgajā ziņkārībā pārcilā un lasa kapu vainagu lentes.

Mums jāpaceļas pāri tam ceļiniekam, kas Brāļu kapos apstājas ar fotoaparātu plecā un pasvelpj līdzi skrejošo sugas suni.

Mēs esam latvieši un nesam savās sirdīs iedzimtu bijību pret mirušo dusas vietām. Mēs esam āriešu rases tauta un mums piedien dziļa cieņa pret veļu valsti. Mēs esam lepni ar saviem Brāļu kapiem, svētnīcu, kam līdzīgas neatrast zemes virsū. Mēs ejam turpu atsegtām galvām. Mēs nesam ziedus, klusas lūgsnas un cēlas domas. Šai svētajā vietā iegūstam mūžīgo miera apskaidrību un atceļā uz mājām apcerējam dzīvību un nāvi.

Mēs esam jaunā paaudze, viena visas mūsu tautas pakāpne mūžībā, un šai kāpnei jākļūst visu iepriekšējo un nākamo audžu cienīgai!

„Tos kapus, tos kapus pieminat,
Kur savus varoņus atstājat —
Kad pagurst prāts, kad atkrīt rokas,
Pieminat savu varoņu mokas!"

(Rainis)

Rīgas jaunatne VĒSTURISKAJĀS DIENĀS

BIJ. SKAUTA GUNARA AUNA ATMIŅAS.

Rīgas jaunatne tagadējā LJO štāba šefa a. i. E. Ruļļa vadībā pēc pilsētas atbrīvošanas nekavējoši devās dažādos norīkojumos un palīdzības darbos.

M. Tomaļunas uzņ.

M. Tomaļunas uzņēm.

1. jūlija saulainajā rītā pa radio dzirdēju, ka Rīga ir atbrīvota. Aizkustināti visi dziedājām „Dievs, svētī Latviju". Prieka pilns tūlīt izkāru pie sava loga Latvijas karogu un tad devos uz ielas. Ielas pildījās laimīgi smaidošiem ļaudīm, namus atkal rotāja sarkanbaltsarkanie karogi. Logi bija vaļā, un, ejot pa ielu, varēja dzirdēt dažādus rīkojumus un ziņojumus pa radio. Pēkšņi izdzirdu aicinājumu jaunatnei pulcēties plkst. 15 Operas laukumā, ņemot līdzi sanitārās somas un divriteņus, lai varētu doties palīdzības darbā. Tūliņ atgriezos mājās un uzvilku savu formas tērpu, ko visu pagājušo gadu biju rūpīgi noslēptu ar bailēm glabājis.

Kaut gan vēl nebija laiks pulcēties, jau devos pilsētā. Steidzos uz Brīvības pieminekli, ko nu atkal varēju droši un brīvi sveicināt. Pie pieminekļa jau bija noliktas puķes, apkārt stāvēja daudz ļaužu, un cits pēc cita nāca gājieni ar karogiem priekšgalā. Arī es stājos viena gājiena rindās. Gājienam nonākot Valdemāra un Elīzabetes ielu stūrī, dabūju redzēt Rīgas varonīgos atbrīvotājus — vācu karavīrus, kas brauca ar tanku no Daugavas puses. Tos jūsmīgi sveicām no visas sirds. Tad mūsu gājiens nonāca pie Latviešu biedrības nama Merķeļa ielā. Tur pagājušā gadā bija ieperinājusies padomjarmija. Gājiena vadība pieprasīja, lai mūs ielaiž namā, un no turienes izmēzām Staļina un Vorošilova ģīmetnes, satriecām drupās uz ielas Ļeņina tēlus un iztīrījām citas sarkano stūrīšu paliekas. Pēc tam gājiens atgriezās pie Brīvības pieminekļa, kur izklīda.

Gāju uz Operas laukumu, kur pulcējās organizētā jaunatne. Vairums bija formas tērpos, bet daži sarūgtināti stāstīja, ka viņu tērps līdz ar visu iedzīvi sadedzis pēdējo dienu šausmīgajā postīšanā. Priecīgi bija redzēt atkal kopā tik daudz jaunatnes, jo pagājušā gadā paslepus varējām sanākt tikai vistuvākie draugi. Tomēr trūka diezgan daudzu mūsu vadītāju, kas bija aizvesti.

Pārdaugavieši stāstīja, ka viņi paši dabūjuši airēties pāri Daugavai, jo laivinieks jau bijis darbā noguris. Pa ceļam tie atstājuši dažus savējos par palīgiem pulka sētas apsardzē. Neiznāca daudz laika sarunām, jo bija jādodas tūliņ palīdzības darbā. No mūsu vidus izņēma visus riteņbraucējus un nosūtīja uz prefektūru par ziņnešiem. Savāca kopā arī tos, kam bija līdzi sanitārās somas. Kādu citu grupu nosūtīja nogādāt uztura vielas saimniecības daļai pulvertornī. Mūs piecus aizsūtīja uz laikraksta redakciju, kur mums uzdeva izplatīt tikko iespiestā laikraksta brīveksemplārus.

Otrā rītā tiku norīkots komandantūras ieroču nodaļā, kur palīdzēju saņemt ieročus un šķirot dažādas kara mantas. Dažas grupas ar smago auto un viena pat ar traktoru apbraukāja pilsētu, mantas savākdama. Mēs atkal atvestās mantas šķirojām un novietojām. Šis darbs man bija īsti pa prātam, un drīz vien jau zināju pareizi novietot katru bruņu cepuri, mugursomu, ūdenspudeli vai zābakus. Te iepazinos arī ar dažādiem ieročiem, jo instruktors, kura uzraudzībā strādājām, mums visu labi izskaidroja.

Pēcpusdiena man bija brīva, bet negribēju bez darba dzīvot, kādēļ aizgāju uz pulcēšanās vietu. Tur saņēmām uzdevumu sagādāt ziedus. Šo neparasto uzdevumu veicām tīri labi — norīkotie jaunieši drīz vien atgriezās, nesdami gan vienkāršus lauku puķu pušķus, gan arī krāšņas dārza puķes. Tad stājāmies goda sardzē un, cauri nemitīgai lietus gāzei, aiznesām savus ziedus uz Meža kapiem kā pēdējo sveicienu un pateicības zīmi Rīgas atbrīvotājiem — Lielvācijas varonīgās armijas karavīriem.

Arī nākamajās dienās strādāju kara mantas šķirodams. Man tomēr ļoti gribējās stāvēt sardzē, kādēļ lūdzu, lai mani iedala sardzē pie finanču ministrijas nama, Pēterbaznīcas, Melngalvju nama, vai citās vietās, kur stāvēja jaunatnes sardze. Dabūju stāvēt vakara maiņā pie Pēterbaznīcas drupām. Tur galvenais pienākums bija atvairīt ziņkārīgos, kas reizēm gribēja iet par tuvu apkārtējo namu grūstošām sienām. Man bija viņi laikus jāaptur un jābrīdina, lai kāds krītošs ķieģelis viņus neievainotu. Gadījās arī viens gudrinieks, kas mani noskatīja no galvas līdz kājām un tad apprasījās, kur palicis baznīcas torņa gailis. Varēju tikai paskaidrot, ka viņam jānogaida, kamēr pilsētas Vēsturiskā muzeja darbinieki izdarīs drupu vietā izrakumus.

Tie sargi, kas pašlaik bija brīvajā maiņā, parasti pārrunāja savus piedzīvojumus palīdzības darbos. Te tikai īsti dabūju dzirdēt, cik daudz un dažādi ir tie palīdzības darbi, kuros tagad piedalās jaunatne. Mūsu vidū bija tādi, kas ar divriteņiem bija izvadājuši steidzamus ziņojumus Sarkanajam krustam, pilsētas valdei un citām iestādēm. Citi bijuši norīkoti reģistrēt gūstekņus. Viens lielījās, ka bijis aizsūtīts uz Ungāriju. Kad mēs negribējām ticēt, viņš paskaidroja, ka šī „Ungārija" atrodoties Pārdaugavā, un tur tagad esot ierīkots ēdināšanas punkts, kurā pastāvīgi dežūrējot jaunatne. Turpat netālu esot 11. policijas iecirknis, pie kura durvīm stāvot jaunatnes sardze un arī pašā iecirknī palīdzot daudz jauniešu.

Sevišķi interesants bijis to 25 jauniešu darbs, kas 3. jūlijā 7. poliklīnikas uzdevumā izlūkojuši mežu starp Brīvības gatvi, Biķernieku ceļu, Brekšupi un Juglas ezeru. Tiem bijis, pa grupām ķēdē ejot, jāizstaigā katrs meža stūrītis, jāatzīmē plānā vietas, kur atrodas kritušie, un jāsniedz palīdzība atrastiem ievainotiem. Bijis uzdots šīs vietas norādīt arī ar izliktām ceļa zīmēm — bultām šosejas vai lielāka ceļa malā. Pie bultas bijis jāpieraksta arī attālums metros. Pats stāstītājs gan uzgājis tikai 3 vietās sarkanarmiešu kapus, kritušos jau aprakuši turienes iedzīvotāji. Mežā vairākās vietās uzgājuši ugunskura vietas, kur dedzināti kādi papīri un pat apģērba gabali. Netālu no Strazdu muižas atraduši prāvus municijas krājumus un kādā bedrē arī nesprāgušu granātu, ap ko lokā apsprauduši zarus, lai kāds, neuzmanīgi ejot, nepieskartos. Mājās nākot, atrastās municijas vieta paziņota komandantūrai. Vēl dzirdēju stāstām, ka Bolderājas jaunatne līdzīgu izlūkošanu izdarot jāšus uz zirgiem.

Piedalīšanās palīdzības darbā man sagādā prieku un es apzinos, ka varu būt derīgs savai tautai.

MAZAIS PARTIZĀNS

KĀRLIS RIETUMS

M. Vītoliņa viņete.

Vilis Mārēns bija vissīkākais Jodu purva partizāns — vēl tikai puika. Toties naidu pret austrumu iebrucējiem viņš auklēja sevī ne mazāk versmaiņu kā lielie partizāni.

Boļševiki Vilim paņēma tēvu, mīļāko cilvēku pasaulē, jo māte Vilim bija mirusi jau drīzi pēc viņa piedzimšanas. Tā bija drūma nakts, kad Vēveru sētā, gluži kā daudzās citās, tonakt iedrāzās čekistu auto. Tikko bija apklusis mašīnas motora troksnis, kad dzīvojamās ēkas durvis jau drebināja spēcīgi dūres sitieni.

Ielaida Vēveru saimnieks Pēteris Mārēns, Viļa tēva brālis. Iekšēji satraukts, bet ārēji mierīgs, viņš vaicāja, ko biedri vēloties. Ka vēlie „ciemiņi" nenāk kā draugi, par to nebija šaubu.

„Atvaļinātu kapteini Andreju Mārēnu vēlamies!" ātri un asi nobēra vārdus bruņojies gvardists.

„Pasaukšu," sacīja uzrunātais. „Mieru, tikai mieru, varbūt vēl nav tik ļauni."

Stingriem soļiem viņš jau devās uz kāpņu telpu, kas bija ceļa sākums augšupkāpienam uz jumta stāvu, kur dzīvoja Andrejs un Vilis, bet gvardists skarbi iesaucās:

„Atpakaļ! Es iešu pats!"

Nu vairs nebija šaubu, ka stāvoklis ļauns, un Vēveru saimnieka sirds sažņaudzās. Viņa balss tomēr skanēja mierīgi.

„Labi, ejiet, tikai... nekrītiet!"

Pēdējie vārdi kāpt sākušo gvardistu atsvieda atpakaļ. Ko nozīmēja: nekrītiet? Draudu? Un zvērīgu skatu viņš pielēca Pēterim Mārēnam. Smirdoša elpa iesitās pēdējam sejā, kad bruņotā čekas diendeņa lūpas izšņāca:

„Ko teici?! Atkārto!"

Ne vaibsts nepārmainījās zemtura sejā.

„Es neteicu, ka jums jākrīt, bet gan: nekrī—tiet — tāpēc, ka jums jākāpj pa stāvām kāpnēm."

Gvardista lūpu kaktiņi ievilkās.

„Tu domā, ka man bailes?!" viņš izgrūda, par ko jau nākošajā mirklī gan bija gatavs sev iekost vai mēlē. Bailes patiešām saistīja gvardista soļus, jo šis čekas dienderis pazina Andreju Mārēnu — pazina viņu kā vīru, kas lēma ātri, rīkojās droši un bija gatavs stāties pretim vislielākajām briesmām. Un tas gvardistu biedēja visvairāk. — Iet, neiet? svārstījās tautas paklīdenis. Nāgāns pie sāniem gan drošināja, bet doma, ka katrā stāvoklī, pat šķietami drošā, iespējami nepatīkami pārsteigumi, stipri baidīja. Gļēvais tautas paklīdenis izšķīrās par — neiet.

„Ej un atved!" viņš pavēlēja Vēveru saimniekam. „Tikai netaisiet jokus — māja ir ielenkta!"

Kad zem Pēteļa Mārēna soļiem jau nočīkstēja augšējie pakāpieni, gvardists strauji iemetās kāpņu telpā un sauca augšup:

„Andreja Mārēna dēlam arī jānāk! Dēlu arī paņem!"

Pēteris Mārēns dzirdēja, bet neatbildēja, un gvardista ausis aizsniedza tikai kādu durvju aizvēršanas troksnis.

*

Laiks steidzās, ar katru brīdi padarot gvardistu nepacietīgāku. Uztraukums lauzās uz āru, kaut gan viņš centās to slēpt, jo bez viņa telpā atradās vēl divi sarkanarmieši. Arī gvardists, gluži kā Pēteris Mārēns, komandē sev: mieru! bet šī vīra gars bija par vāju, lai miesa klausītu tādām pavēlēm.

Beidzot! Varēja būt pagājušas minūtes piecpadsmit, kad augšā atskanēja soļi. Iečīkstējās kāpnes, un gvardists izrāva nāgānu.

„Rokas augšā!" sveica viņš Andreju Mārēnu.

„Ko vēlaties no manis?" — atvaļinātā kapteiņa balss skanēja cieti.

„Rokas augšā!" gvardists atkārtoja.

Andrejs Mārēns pasmaidīja.

„Rokas augšā necelšu, Jūs nevarat man pavēlēt. Nepazīstu Jūs. Cilvēkam, kas nav man ļaunu darījis, neesmu bīstams, tāpēc esiet mierīgs un nolaidiet ieroci."

Roka ar nāgānu lēnām noslīga lejup. Klātesošie sarkanarmieši bija sveštautieši. Tie nesaprata, kas tika runāts, tāpēc arī to priekšā gvardistam par savu paklausību nevajadzēja sarkt. Ko gan citu lai arī viņš būtu darījis, ja ne paklausījis, jo Andreju Mārēnu viņš pārāk labi pazina.

„Mēs neesam sveši, biedr Mārēn."

„Biedrs Jums neesmu!" kā zobens pārcirta gvardista sākto runu.

Gvardists nesamulsa.

„Labi, saukšu Jūs šobrīd par kapteiņa kungu. Neesam sveši, kapteiņa kungs. Jums labpatiksies atcerēties, ka 1936. gadā Jūsu komandētā rotā dienēja kareivis Aleksandrs Lapsa. Viņš bija komūnists un viņu tiesāja. Kapteiņa Mārēna liecība izšķīra, un Lapsu, tas ir mani, ieslodzīja uz pieciem gadiem. Pirms tam, mana dienesta laikā, Jūs dažu labu reizi apgalvojāt, ka es esot dzīvei nederīgs un nevajadzīgs, ka dzīve iztikšot bez manis. Kā redzat, esmu dzīvei tomēr vajadzīgs un derīgs, un dzīve neiztiek bez manis. Vai Jums tas nemaz nesagādā prieku, kapteiņa kungs?" ļauni ironizējot, beidza gvardists.

Andrejs Mārēns iesmējās.

„Svešs Jūs bijāt toreiz man un svešs esat tagad — svešs un nevajadzīgs visai latviešu tautai. Dzīve — tā savukārt Jums ir sveša. Komūnisms ir murgs, ne dzīve. Bet lai! Ko vēlaties no manis?"

„Jums jābrauc mums līdzi — arī Jūsu dēlam."

„Ko tad mans dēls Jums nodarījis?!"

„Komūnisms nevēlas, ka še paliek cilvēks, kas to vien gudros kā atriebt sava tēva aizvedumu, jo nav taču domājams, ka Jūsu dēls nebūtu uzaudzis Jūsu cienīgs," atkal ironizēja gvardists.

„Jā, Aleksandr Lapsa, to pareizi teicāt: mans dēls ir uzaudzis manis cienīgs. Tāpēc par to vien gudrot, — kā tieši tikai mani atriebt, viņam nenāks ne prātā — viņš cīnīsies pret komūnismu kā pret vispārēju nelaimi."

„Viņš brauks mums līdzi!"

„Nē, Aleksandr Lapsa. Jūs esat atbraukuši par vēlu — mans dēls vakar aizbrauca uz Rīgu."

„Tad Jums jāpasaka sava dēla Rīgas adrese."

Rūgts smaids parādījās Andreja Mārēna sejā.

„Lai mans dēls varētu sacīt, ka neesmu tēva vārda cienīgs?! Lai viņu nošauj reizē ar mani?! Nē, komūnist, to Jums nepiedzīvot!"

„Jūs tiksit izsūtīti. Ne jau tūlīt šaus. Tikai tad gan, ja sava dēla atrašanās vietu neizpaudīsit, var visādi notikt!"

„Lai notiek! Ar sava dēla brīvību netirgošos!"

„Kā zināt. Tik un tā jau viņš mums neizspruks!"

„Mēs varam braukt."

„Vēl ne. Vēl apskatīsim, vai Jūsu dēla Rīga nav šinī pašā mājā. Bez tam šo to varat paņemt sev līdzi: drēbes, naudu, pārtiku. Tad brauksim."

*

Telpu pārmeklēšanai panākumu nebija. Gvardists, jādomā ticēdams Andreja Mārēna apgalvojumam par dēla projieni, to izdarīja gan visai pavirši, taču četrpadsmit gadu vecs puika jau nav adata. Viļa Mārēna nebija.

Beidzis sagatavoties ceļam, Andrejs Mārēns lūdza atļauju divatā parunāties ar brāli.

„Atstāt bez uzraudzības Jūs nevaru. Varat parunāties sarkanarmiešu klātbūtnē, tie latviski neprot." Kā par brīnumu atļāvis, Aleksandrs Lapsa atstāja istabu.

Divi Mārēni sadevās rokām.

„Sveicini savējos."

„Ak Dievs, taisni šodien vajadzēja viņiem izbraukt."

„Par to nežēlojies. Ir labi tā, kā ir. Neticu, ka visi iztiktu bez raudāšanas. Ja arī citi savaldītos, tad mazā Rūta ne. Bet asaras lai neredz šajā stundā ne tas latviešu tautas paklīdenis, ne šie svešie iebrucēji. Pasveicini tu. Un Vilim pasaki, lai gaida mani. Lai nešaubās, ka izbēgšu."

„Vai tu tam tici?"

„Ne ticu, ne neticu, bet Vili tas stiprinās."

„Vilim spēka pietīks, bet bēgt tu varēji, kad uzkāpu pie tevis."

„Nē, tad tev būtu beigas."

Atgriezās Aleksandrs Lapsa.

„Palieciet sveiki!"

„Lai laime tevi nepamet, Andrej!"

Aleksandru Lapsu brīža smagums neskāra. Nē, viņš pat mēģināja vēl dzelt. —

„Es esmu dzirdējis, ka distance starp spēku un nespēku nekad neesot par lielu. Spēks nespēku iznīcinot pat pāri kalnam. Tad nu brīnos, kapteiņa kungs, ka Jūs, spēcīgs būdams, vēl neesat mani zemē ietriecis."

Atbilde skanēja:

„Muļķības Jūs sarunājāt, Lapsa. Bet lai. Atbildēšu Jums: „Gar tādu nespēku, kāds esat Jūs, spēks netriepj pirkstus. Iesim!"

„Labi, iesim! Tikai nopietni brīdinu Jūs: nemēģiniet pa ceļam kaut ko uzsākt — sarkanarmijas karavīri būs uzmanīgi."

„Tie ir tikai sarkanarmieši, bet es esmu latviešu karavīrs! Distance starp spēku un nespēku nekad neesot par lielu, teicāt. Tad lai viņi turas atstatāk no manis! Soļos marš, Aleksandr Lapsa!"

Kā gvardists, tā uzrunāts, spēja savaldīties, par to tiešām bija jābrīnās. Kā ūdeni mutē ieņēmis, viņš atstāja telpu.

Tā, brīža nežēlīgumu mierīgi samalis vīrišķības dzirnās, aizgāja Andrejs Mārēns.

Tā Vilis Mārēns, uz Vēveŗu dzīvojamās ēkas jumta pieplacis kā ēna pie sūnainajiem dakstiņiem, zaudēja tēvu. Bez asarām. Vīrišķīgi. Sava Mārēna vārda cienīgi.

Īsā laika sprīdī, jaunas varas aplaupīts, viņš nobrieda dzīvei. Bērnību aizvadījis, cilvēks sāk mūža jaunības posmu; Vilis Mārēns šim posmam garīgi bija pārsviests pāri, jo viņa prāts nu alka tā ceļa, ērkšķainā cīņas ceļa, pa ko ejot, ik brīdi jābūt gatavam zaudēt visdārgāko un vienreizīgo — savu dzīvību. Bet kas pa šo ceļu gatavs iet, tas ir jau vīrs!

— — — Jā, Vilis Mārēns bija visjaunākais desmit vīru pulciņā, ko slēpa Jodu purva akaču iežogots, trīs līdz četrus hektarus liels cieta pamata valsts meža gabals, kā sala ezerā.

„Mežā purvs, purvā atkal mežs — atmini, kas tanī mīt?" smējās sarkanā terrora apdraudētie ļaudis par savu paslēptuvi.

*

Karš bija sācies. Tālumā, dienvidu pusē, jau dunēja granātu pērkons. Jodu purva akaču loka vidū mītošie savām ausīm gan vēl to nevarēja dzirdēt, bet zināt viņi to zināja.

Karš bija sācies! Atsvabinātājs spēks triecās pret austrumiem!

*

Gandrīz vai ik nakti no mežā mītošo mājām uz norunātu vietu steidzās kādi jaunāko vēstījumu un pārtikas nesēji. No Vēveŗu mājām bīstamo ceļu staigāja mazā Rūta, kas veikli kā irbe prata nemanīta nokļūt purvājā, lai gādātu par tēva un Viļa uzturu, laj allaž no jauna visiem apliecinātu mājās palicēju siržu siltumu.

*

Todien granātu pērkonu jau varēja mazlietiņ dzirdēt ir Jodu purvā, kad, pāris stundu pirms saulrieta, atnesa svarīgo vēsti. —

Pagasta namā ieradušies vietējās apriņķa pilsētas čekisti. Dzīŗojot. Kāds vairāk sadzēries vietējais varas vīrs izpaudis, ka naktī došoties medībās. Kādās, to nevajadzēja sacīt, zināja visi tāpat. Un ikviena mežinieka sirds sašņaudzās, domājot, ar kādu postu daudziem pagasta ļaudīm draudēja tuvējā nakts. Vai nebija gļēvi slēpties mežā, kad ārā trakos sarkanais terrors?

Ko darīt? prātoja vīri, līdz izdomāja pārgalvīgu plānu: ievilināt čekistus savā paslēptuvē. Akaču loka vidū lai risinās cīņa!

Līdz tam, lai viss labi izdotos, daudz bija darāms, un mežinieki nekavējās ķerties pie darba. —

No tuvākajām uzticamu ļaužu mājām atnesa zāģi un gaŗu stiepli. Pēdējās vienu galu piestiprināja pie resnas, žuburotu zaru priedes galotnes, bet otru ievilka metrus četrdesmit attālā eglē. Resno priedi tiktālu aizzāģēja, ka tā pati gan vēl nekrita, bet jau pieminētajā eglē iekāpis vīrs, stiepli stingri velkot, priedi katrā laikā varēja nogāzt. — Tam jānotiek, kad ieradīsies čekisti!

Priedes gaŗums bija taisni tāds, ka tās kuplo zaru cemurs aizsniegtu sīku eglīšu iežogotu smilšainu laukumiņu. — Tur atvilinātie čekisti jāsapulcē. Tad!..

Krēslai iestājoties, purvu atstāja Vilis Mārēns, lai veiktu pārgalvīgā plāna visbīstamāko lomu. Deviņi palikušie mazā vīra gājienam izlūdzās Visuvarenā svētību. Cīņas gājienam!

„Dievs, palīdzi."

Stundu vēlāk, kad Vilis varēja būt sasniedzis jau mērķi, paslēptuvi atstāja sardzes vīrs, lai, plānam izdodoties, laikā ziņotu par čekistu tuvošanos.

*

Pagasta namā gāja „augsti". Dūca kā krogū. Kā atbraucēji, tā vietējie varas vīri „svaidīja" sevi ar alkoholu, lai, cilvēku medībās izbraukušiem, tiem netrīcētu rokas.

Dūca kā krogū, tāpēc arī dzīŗotājiem svešā puisēna ierašanās labu brīdi palika neievērota. Un labi tā bija. Zēns, mazais taisnības kareivis Vilis Mārēns, šajās minūtēs paspēja atsvabināties no uztraukuma varas, kas bija sagrābusi sirdi, ieejot dzīŗotāju telpā.

Beidzot Vili ievēroja. Pats izpildkomitejas priekšsēdis pamanīja pie durvīm stāvošo zēnu un brīnījās:

„Skat! No kurienes tad tu tāds esi?"

„No Liepājas."

„Nemels niekus, puika! Liepāja tālu. Kā tu, liepājnieks būdams, šurp būtu nokļuvis?"

„Bēgām. Liepāju ieņēma vācieši. Tētim bija jābēg, un es bēgu līdzi. Ar auto. Tanī bija vēl arī citi — visi tādi, kam jābēg."

Tagad ap Vili jau līgojās visu telpā esošo komūnistu stāvi. To dzēruma apmiglotās acis lūkojās zēnā kā brīnumā. Kāds saņēma Vili pie pleca un aizveda telpas vidū. Viņu iztaujāja. Bieži vien divi trīs jautājumi atskanēja reizē. Labi, ja paguva zēns atbildēt uz vienu, kad jau atskanēja jauni. Un labi tā bija. Vienu otru kutelīgāku jautājumu tā varēja izlikties nedzirdējis.

„Kas tavs vecais bija?"

„Fabrikas strādnieku padomes priekšsēdis un gvards."

Jautājumu „kādas fabrikas?" Vilis „nedzirdēja".

„Kā tavu veco sauc?"

„Pēteri Egli."

„Un tevi kā sauc?"

„Par Albertu."

Tā gāja brīdi. Tad Vilim priekšā nostājās neliela auguma vīrelis draudošu seju. Pārējie pavirzījās tālāk, jo šis, gvardista formā tērpies, acīm redzot bija čekistu barvedis.

„Tu pastāsti man, puika, kā tu paliki viens?"

„Mūs apšaudīja no meža."

„Kur?"

„Kādus divdesmit kilometrus no šejienes."

„Tālāk!"

„Mašīnu atstājuši, šāvām pretim."

„Tu arī?!"

„Es ne. Es līdu pa grāvi no kaujas vietas tālāk. Kad šaušana apklusa, tad līdu atpakaļ, bet mašīna aizbrauca. Viņi laikam neievēroja, ka manis trūkst. Tas notika naktī. Kliegt nedrīkstēju."

„Un no turienes tu atnāci taisni šurp?"

„Nē. Iekūlos citiem krūmu brāļiem nagos, budžiem. Tādiem pašiem kā pirmajiem, kas šauj padomju cilvēkus. Sameloju tiem, ka bēgu no komūnistiem. Teicu, ka tie aizveda manu tēvu. Krūmu brāļi noticēja un lika man palikt pie viņiem mežā. Kilometrus sešus no šejienes, tur viņi ir."

„Cik ilgi tur nodzīvoji?"

„Pusi pagājušās nakts un šodienu."

„Un tad izbēgi?"

„Nē. Mani sūtīja pēc pārtikas. Sacīja, ka mežmalā es satikšot cilvēku, kas man to iedošot. To neredzēju un arī negribēju satikt. Ticis klajumā, gan bēgu. Kādu kilometru no meža gadījās sieviete, kas man parādīja ceļu uz šejieni. Tā nokļuvu pie jums," meloja Vilis.

„Cik to krūmu brāļu ir?"

„Septiņi."

„Apbruņojušies?"

„Diviem ir medību bises, vairāk ieroču neredzēju."

ZINAĪDA LAZDA

JAUNATNEI

Ai jaunatne, kā plaukstošs dārzs tu esi,
Uz tevi Latvija liek cerību,
Ar nākotni tu turi derību
Un savus sapņus pagurušiem dvesi.

Kad mūsu lauki tevi darbos skata,
Prieks ceļas zemniekam, un valodas
Ar drosmi pilnas apņem palodas,
Kur palo dzīvība zem mājas jumta plata.

Ej laukā, pļavā, zemes zīmes lasi
Un zīmes tās, kas tautas tikumos.
Laiks tagad bargs, bet laika likumos
Tev augstu pacelties! Tu savu daļu prasi!

„Vai nevari pasacīt, ap kuŗu vietu viņu pūznis atrodas?" pratināšanā iejaucās izpildu komitejas galva.

„Es jau nezinu, kā te kuŗu vietu sauc. Aizvest uz turieni gan es varētu. Ceļu ievēroju."

Komūnisti apspriedās ko darīt. To viņi darīja diezgan ilgi, jo, kā jau piedzērušies, pļāpāja daudz lieka. Tāpēc, šķiet, vēl ilgi būtu tergļots, ja kāds čekists nebūtu izsacījis šaubas par Viļa stāstītā patiesumu. Sakarā ar to kāds vietējais varas vīrs jautāja Vilim, vai tas nezinot kāda meža brāļa uzvārdu.

„Vienu dzirdēju saucam par Upmaļu Pēteri, otru par Mārēnu, citus gan tikai vārdos."

Ar to pietika! Ar divu labi pazīstamu slapstošos pagasta saimnieku nosaukšanu pietika, lai vietējie varas vīri ticētu, ka Vilis nav melojis.

Ak laime, priecājās zēns, ka sarkanie bendes tā piedzērušies! Tiem skaidrā prātā esot, kaut arī svešs, viņš to vis nebūtu panācis. Viļa stāstījumā jau netrūka tukšu un reizē neticamu vietu, tāpēc arī stāstot zēna sirds dažu labu reizi bailēs sažņaudzās. Un tomēr! —

„Puika, tu vedīsi mūs!"

Pirms došanās ceļā viss pulks kā izsalcis zvēru bars vēl klupa pie dzērieniem un sasmurgātās ēsmas.

Čekistu barvedis pievilka Vili sev klāt.

„Saproti, puika, tu esi malacis! Tu mūs aizvedīsi pie tiem putniem. Lai ko, bet to Mārēnu es gribu dabūt rokā! Vienu Mārēnu šajā pagastā es jau ievilku nāsī un to otru arī gribu dabūt savā varā. Visi Mārēni ir briesmīgi maitas, bet tu esi malacis, puika!"

Vilis smaidīja. Tas bija nemākslots smaids. —

Aleksandrs Lapsa bāza galvu cilpā.

*

Ātriem soļiem sardzes vīrs steidzās starp akačiem. Aizelsies viņš ieklupa mežinieku paslēptuvē. Viena viņa vārda pietika, lai visi uzlēktu kājās.

„Nāk!"

Katrs steidzās ieņemt jau iepriekš izraudzītu vietu. Vecākais vīrs, atdevis ieroci jaunākam, kam pašam nebija, rāpās eglē. Pārējie ielīda atsevišķās paslēptuvēs, kas veidoja pusloku pretim izraudzītai čekistu „pieres" vietai.

Pēteris Mārēns smaidīja: Vilim veicas gludi! Bet tik gludi zēnam vis neveicās. —

*

Nakts vēsums padarīja cilvēku mediniekus skaidrākus. Labi vēl, ka ceļā pavadāmo laiku viņi krietni saīsināja, braucot ar smago auto, ko atstāja ne visai tālu no meža. Tomēr arī tā daži, paldies Dievam gan tikai sevī, jau īgnoja, ka bijuši mierā tādu neapdomību darīt.

Arī Aleksandrs Lapsa bija kļuvis domīgs. Kāpēc gan vajadzēja uzņemties šo risku, ja tā vietā varēja izdarīt drošas „medības" zemnieku sētās? Bet arī viņš savas domas neizteica skaļi. Tikai, lielākas drošības labad, līdz tam soļojis bara vidū, viņš izgāja priekšgalā, kur blakus vedējam Vilim streipuļoja izpildu komitejas priekšsēdis. Viņš apturēja gājienu un saņēma Vili aiz rokas.

„Vai tālu vēl?"

„Mežs, lūk, jau klāt, pa to vēl pāris kilometru."

„Labi, tu pieved mūs pie bandas paslēptuves līdz ceturtdaļkilometram, tad pasaki."

„Pateikšu."

„Un nedomā ar mums jokoties. Ja ko mēģināsi, nošaušu tevi kā vardi."

Vilis pasmaidīja. Apsolīties ceturtdaļkilometru no saviem draugiem gājienu apturēt jau viņš varēja vai desmitām reižu, bet izdarīt viņš to izdarīs tikai tur, kur vajadzīgs. Lai notiktu, kas notikdams!

Gājiens atkal devās tālāk. Sākās mežs. Tanī ieejot, Vilis juta savu labo roku cieši sažņaudzam. Viņš palūkojās sānus. Blakus vairs nestreipuļoja izpildu komitejas priekšsēdis, bet daudz stingrāku soli gāja Aleksandrs Lapsa. Tā kreisās rokas pirksti žņaudza Viļa elkoni, bet labās knubinājās ap nāgāna ādas aptveri.

Mieru, tikai mieru.

*

Gājiens apstājās mazajā laukumiņā. Viļa labo roku joprojām žņaudza Aleksandra Lapsas pirksti, tā ka tā bija pavisam notirpusi. Kreiso roku zēns bija sažņaudzis dūrītē, gatavs, tiklīdz pienāks vajadzīgais brīdis, triekt to čekistam sejā. Vilis nedomāja, ka viņš spētu pasist savu turētāju gar zemi, to ne. Viņa sitienam tikai vajadzēja radīt izraušanās mirklim nepieciešamo čekista pārsteigumu.

„Tagad esam bandītu tuvumā," sacīja Vilis.

„Runā klusāk!" izšpāca Lapsa. „Nenododi mūs."

Vilis nevarēja klusāk. Vēl stiprāk viņš iesaucās: „Klau!" kaut gan nebija ko dzirdēt.

Klau! — tas bija signāls, pārnestā nozīmē: velc! Un vīrs eglē vilka.

Lēnām svērās žuburotā priede — taisni virsū čekas diendeŗu baram un — Vilim!

Pret vasaras nakts gaišajām debesīm no priedei aizmugurē augošo egļu fona lēnām izdalījās žuburotais cemurs. Arvienu ātrāk tas slīdēja. Bet tikai tad, kad, cauri krītošā koka skujām spraukdamies, draudoši iešņācās gaiss, Vilis iesaucās:

„Lūk, briesmas! Bēdziet!"

Ar visu mazā ķermeņa spēku Vilis deva sitienu čekistam sejā. Lapsa sagrīļojās, bet noturējās. Taču roka palaida zēnu. Pārējie čekisti metās uz visām pusēm. Sadūrās cits ar citu un krita. Divus, kas bija pieskrējuši pie partizānu paslēptuvēm, spalgi noskanot šāvieniem, noguldīja Viļa draugu raidītās revolveŗu lodes. Divi čekisti, traucoties uz pretējo pusi, ieskrēja zaru kaudzē, daži krita uz egļu smalcītē esošiem celmiem. Trīs četri, galīgi spēju lemt zaudējuši, mīdījās uz vietas, kaut gan žuburotais cemurs jau bija turpat virs galvām.

Vilis, tiklīdz Lapsa palaida viņu, metās sānus — par strauju metās un klupa. Uzlēcis kājās, viņš nebēga vairs: zēna vērīgās acis bija pamanījušas līdzsvaru atguvušā Lapsas rokā pamirdzam nāgāna tēraudu. Bēgt šajā mirklī pēc zēna domām nozīmētu drošu nāvi, jo viņš jau nevarēja zināt, ka drauga partizāna roka turēja paceltu un čekistam Lapsam krūtīs notēmētu ieroci, to mirkli vien gaidīdams, kad zēns kaut cik tālāk pavirzīsies sānus. Vilis nezināja to un tāpēc, nedomādams par krītošo priedi, kā mazs tīģerēns ielēca Lapsam krūtīs, ar nodomu atņemdams ienaidniekam, bez nodoma draugam iespēju šaut. — Abi krita. Zemei smagi nodunot, pāri viņiem nogāzās žuburotā priede.

*

Cīņa bija galā ātri. Čekisti bija zaudējuši četrus nošautus un, šķiet, ne mazāk priedes nogalinātus. Pārējiem, kuŗu skaitu partizāni varēja tikai minēt — domājams kāda vietējā sarkanā vadībā izdevās izbēgt.

Visus spēkus partizāni nu veltīja Viļa izdabūšanai no priedes zaru apakšas. Deviņi vīri drebēja bailēs par zēna dzīvību. Viņi strādāja kā neprātīgi, reizē pūlēdamies uztvert kaut mazāko Viļa lūpu veidotu skaņu. Nedzirdējuši to, viņi mierināja sevi, ka darba troksnī un satraukto siržu dunoņā tā pazūd.

Resnākos zarus no priedes stumbra atdalīja ar zāģi, tievākos vīri atlauza kailām rokām. Viņi guva ievainojumus, bet sāpju nejuta. Ar skubu partizāni brīvoja ceļu pie mazā drauga, pilnam apzinādamies, cik katra minūte dārga.

Beidzot...

Kā jau varēja domāt, Vilis gulēja bezsamaņā. Pret resnu, tuvu zemē iedūrušos un pēc tam nolūzušu zaru zēns bija triecis galvu. Deniņi bija nobrāzti.

Vai tik vien ievainojumu? Vai zari, kas turējuši zēnu piespiestu pie zemes, saudzējuši to?

Viļa svārki tuvu padusei bija pārplēsti. Vīra roka, aizkārusi plēsuma vietu, atvilkās. Lipīgs miklums krāsoja pirkstus sarkanus. — Pārplēsts, protams, bija arī krekls un, tāpat kā svārki, asiņu piemircis.

Bīstami dziļi, radot netīru brūci, zēna mugurā bija iedūries jau trunēt sācis zara puļķis, kādu priedēm nekad nav trūcis. Zēna sirds tomēr pukstēja!

Aleksandra Lapsas mūžs bija beidzies.

*

Tikai ceturtajā naktī pēc cīņas purvājā Vilis atguva samaņu. Viņš atmodās gluži svešā telpā, ko blāva spuldze krēslaini piegaismoja. Logi bija cieši aizklāti. Daudzās gultas, cik Vilis varēja nomanīt, visas bija aizņemtas.

Vairāki gulētāji sāpīgi vaidēja. Pa labi, pa kreisi, priekšā un aizmugurē dzirdēja smagus, nevienmērīgus elpas vilcienus. Gaiss bija medikamentu smaržu pilns.

Slimnīcā.

Skaudras sāpes plosīja Viļa muguru. Likās, kāds dūra tanī nokaitētus dzelzs iesmus, nepārtraukti tos grozot. Karstas dzirkstis skrēja uz visām pusēm, padarot smeldzošu ik locekli. Viss ķermenis gruzdēja sāpēs, bet mugura liesmoja.

Saņēmis vienkopus visus mazā, sāpju samocītā ķermeņa spēkus, elkoņiem atbalstījies guļas vietā, Vilis sagrozījās.

Ai, to dūrienu! Šķiet, nazi kāds ietrieca Vilim mugurā. Tik ass un negaidīts bija sāpju uzliesmojums, ka Vilis nepaspēja sakost zobus, lai aizturētu sāpju kunkstienu. Žēls vaids atskanēja no Viļa lūpām. Acis pieskrēja pilnas asarām, un viņš aizvēra tās. Viņš tās atvēra un atkal aizvēra, tādējādi kaut cik atbrīvojot redzokļus no sāļā mikluma. Roku pacelt, lai asaras izslaucītu no acīm, Vilis neuzdrīkstējās, jo vairījās jauna sāpju dūriena.

Mazā slimnieka vaids nepalika bez atbalss. Klusiem soļiem, no galvgala puses — no tās puses, ko Vilis nevarēja redzēt, kāds pienāca pie gultas. Viļa acis tanī brīdī bija aizvērtas. Kad viņš tās atvēra, pāri tam noliecās seja, kas izstaroja līdzcietīgu

Kā es vācu ārstniecības augus

MAIGA SĀRE,
Talsu augstākās tautskolas II klases skolniece.

Kādu dienu skolotāja mums paziņo, ka visiem skolēniem vasaras brīvlaikā būs jāvāc ārstniecības augi. Tai pašā reizē viņa pastāsta, kādi augi vācami. Un te piedzīvojam īstus ziļus brīnumus. Cik daudz gan ir tādu augu, ko līdz šim uzskatījām par nekur nederīgām nezālēm, un tomēr tie ir ļoti derīgi ārstniecībā. Piemēram, nātre. Kas gan lai iedomājas, ka šī asā dzēlēja kur noderīga! Un taču tā ir. Gandrīz ik uz soļa sastopams kāds ārstniecības augs. Priekšlikumu vākt ārstniecības augus dedzīgi apsveicam. Mēs visi solāmies dzīvi piedalīties vākšanā.

Maijs. Skolā mācības jau beigušās. Šodien pilsētā atbraukusi krustmāte, un es braucu viņai līdzi uz viņas lauku mājām, kuŗās man būs jāuzņemas valdnieces pienākumi par četrkāju ganāmpulku. Tikai te, laukā no pilsētas, no cilvēku raibās jezgas, tā īsti jūtama pavasaŗa elpa. Pa ceļu braucot, kā apburta lūkojos maigajās, pievilcīgajās ainavās. Maigu zaļumu pārklātās druvas mijas ar baltām bērzu birztalām un zilganiem egļu mežiem.

Beidzot esam mājās. Paiet diena pēc dienas. Jau vairākas nedēļas esmu Alpos, kur visu laiku čakli vācu gailenīšu ziedus. Tikai viena lieta man nepatīk: salasu veselu sauju ziedu, bet tanī labi ja pāris grammu smaguma. Un kad ziedi izžūst, tie kļūst vēl vieglāki, un tas dara mani nepacietīgu. Kaut taču tie būtu smagāki!

Žāvēšanai telpas ierīkoju mājas bēniņos. Tur sanesu vecus dēļus, ko iepriekš biju rūpīgi noberzusi, un pagatavoju no tiem plauktus. Plauktus izklāju ar baltu papīru, un žāvētava gatava. Ārstniecības augus še var izžāvēt ļoti ātri, jo te ir ļoti labs caurvējš un augi caurvējā labi žūst. Lai saule ārstniecības augus neizbalinātu, logus aizklāju ar palagu.

Kādu dienu saņemu no skolas vēstuli, kuŗā tiek atgādināts vākt ārstniecības augus. Bez tam tur arī rakstīts, kādi ārstniecības augi vēl vācami. Starp citu minēti vaivarāji, un to taču tepat purvā ir „ka mudž". Žēl, ka to agrāk nezināju: tagad jau tie pa pusei noziedējuši, bet viena daļa vēl zied. Tā nākošajās dienās vācu vaivarājus. Purvā beidzot visi vaivarāji nogriezti. Tagad ķeŗos pie balto panātŗu ziedu vākšanas. Gailenītes jau noziedējušas, tās vairs nav vācamas. Gar mūsu mājām baltās nātres nav sastopamas, bet kādreiz, ejot uz Laucienu, novēroju tās lielā daudzumā gar lielceļa malām. Tādēļ kādā pusdienas laikā paņemu grozu, aizeju uz turieni un saplūcu pilnu panātŗu lakstu. Vēlāk ganos nolasu no lakstiem ziedus. Bet kad esmu to izdarījusi, sajūtu tādu kā vilšanos, redzot, cik maz ziedu iznācis no lielā lakstu groza.

No skolas esmu saņēmusi paziņojumu, ka jāierodas nodot savāktos ārstniecības augus. Kad aizeju skolā, tur jau ir priekšā vairāki skolēni, citu starpā arī mana draudzene Zīna Kalviņa. Viņa jau nodevusi ap 13 kg ārstniecības augu, bet es tikko vienu. Sakaunos: tātad es tomēr neesmu bijusi tik čakla, kā vajadzīgs...

Skolotāja mums iedod izlasīt ārstniecības augu vākšanas sacensības noteikumus un aicina arī mūs piedalīties sacensībā. Es vēl vilcinos. Pieteiktīes? Kādēļ gan ne?! Es pievienojos. Arī Zīna piedalās. Skolotāja apjautājas, kā mums labi veikusies ārstniecības augu vākšana, un novēl labas sekmes turpmāk... Nodevusi ārstniecības augus, dodos atkal uz Alpiem.

Jūlijs jau tuvojas beigām. Dienas vēl tādas pašas karstas un tveicīgas kā sākumā. Rudzi jau noziedējuši, un vārpās briest graudi. Viegla dūmaka vakaros ceļas no ziedošās kviešu druvas. Zeme kūp un smaržo kā nule izcepts un pārlauzts maizes klaips... Viss aug un briest...

Liepa kopš vairākām dienām san vienā sanēšanā. Pa atvērto logu istabā ieplūst viegls smaržu vilnis. Bites sanēdamas sūc saldo ziedu nektaru no bāli dzeltenajiem ziediem. Arī es gribu iegūt savu daļu smaržīgo liepu ziedu, tādēļ ar grozu klēpī sēžu liepā un šķinu bālos ziedus.

Jā, skaistā vasara tiešām nav bijusi skopa, bet devīgu roku ņēmusi visādas rotas un veltes no sava bagātīgā pūra un izšķērdīgi izkaisījusi tās pa laukiem, mežiem, pļavām, norām un gravām. Arī manai draudzenītei liepiņai tā zaļajā villainē ieaudusi krēma dzeltenuma ziedu dzīparus. Šķinu un šķinu liepiņas ziedus, jo tie ir ļoti labs ārstniecības augs. Un cik patīkami ir tā sēdēt un plūkt ziedus! Cik tie lieli un kupli! Tie it kā aicina mani noraut tos. To arī labprāt izdarīšu. Pieceļos uz zara kājās un mēģinu noliekt augšējo zaru. Te uzreiz zars brīkš! nolūzt. Lai nenokrīstu no koka, mēģinu ar rokām aizķert kādu citu zaru. Grozs, kas man bija rokā, nokrīt zemē, aizbaidīdams gaili Pēteri ar visām viņa sievām, kas kašņājās turpat zem liepas. Pati gan tieku cauri tikai ar nobrāztu celi un elkoni. Žēl vienīgi skaisto liepu ziedu, kas izkaisījušies gul zem liepas. Bet ko var darīt? Tādas ir mūsu, ārstniecības augu vācēju, likstas un prieki...

Jūlija beigās taisāmies pļaut pļavu. Pļava nav tālu, tepat pāri lielceļam aiz Odres muižas. Es jau sen gaidu, kad varēšu tikt uz pļavu. Un šīm gaidām ir savs pamats: pļavā aug vīgriezes un buldurenes, un tās ir ārstniecības augi.

Kamēr nodzīvo pļavu, nesu pusdienas un pusdienlaikā palieku turpat, vākdama vīgriežu ziedus un buldureņu saknes. Pa ceļam uz mājām vācu ceļmalā augošo pelašķu ziedus un vībotņu lakstus. Tā katru dienu vācot, savācu labu tiesu pelašķu ziedu, nedaudz buldureņu sakņu, vīgriežu ziedu un vībotņu lakstu, kā arī māllēpeņu lapas.

Augusts. Tagad ganu govis un vācu pelašķu lapas. Daļa lapu jau ir izžāvēta. Bet ar beidzamajām lapām man izdodas pavisam slikti: nezināmu iemeslu dēļ tās tapušas brūnas, tātad nederīgas. Gluži tāpat man izdodas ar rudzupuķu ziediem, tikai tās kļūst baltas. Ganot govis, sagriežu arī ķimenes. Tās es vēlāk ar vālīti izdauzu un vējā izvētīju.

Bez tam vēl, govis ganot, savācu viršu ziedus. Augusta sākumā savācu arī plikstiņus, ar ko pieaugušas visas sakņu dobes. Tā izdaru divus svētīgus darbus reizē: iznīcinu dārzā nezāles un savācu derīgus ārstniecības augus.

Svētdienās, kad man vairāk laika, lasu lauku atraitnītes, ar ko pieaudzis pilns biešu lauks.

Septembris. Jau dienas top īsākas, govis mājā vairs nedzenu. Ārstniecības augus vācu, ganot govis. Mēneša iesākumā savācu rasas podiņu lakstus, paegļu ogas, lazdu un ķiršu lapas. Mājās ejot, savācu magoņu sēklas. Mēneša otrajā pusē savācu vēl reteju, cūkpieneņu un paparžu saknes. Beidzot 12. oktobrī nododu ārstniecības augus beidzamo reizi. Sevišķi daudz jau nu gan to man nav, bet tomēr. Pavisam esmu savākusi 11.075 kg.

---

mīļumu. Slimnīcas māsa, viena no pasaules sāpju namu labajām būtēm, ar maigu, tik tikko jūtamu pieskārienu atbrīvoja Viļa acis no asarām. Balts mutauts uzņēma sevī ne tikai sāļo miklumu, bet, Vilim šķita, arī krietnu daļu sāpju smaguma. Kļuva vieglāk.

„Ļoti sāp?"

„Ļoti."

„Jāpacieš, Vilīt."

Karsts vilnis iešalca Vilim smadzenēs. Acis priecīgi uzdzirkstīja. Te zināja viņa vārdu.

Samaņu atguvis, Vilis tūdaļ pūlējās atcerēties, kā risinājās pēdējie notikumi īsi pirms tam, kad neatcerams spēks iesvieda viņu neziņas tumsā un klusumā. Strauji traucās zēna domas pa atmiņu ceļu, bet vienmēr pārtrūka to skrējiens, pirms Viļa vestais čekistu bars nonāca Jodu purva cietzemes saliņā. Velti zēns pūlējās atcerēties pašus pēdējos notikumus.

Kas lai zina, kāpēc tā bija? Varbūt tāpēc, ka, pēdējo ceļa posmu ejot, pārāk asi zēna smadzenēs būs urbusies doma: kaut tikai viss labi izdotos! Tā gan nav liegusi citām aktīvām domām pavēlēt locekļiem, bet nav ļāvusi arī tām iegulties smadzenēs tā, lai paliktu atmiņa.

Tā vai citādi, bet Vilim, domājot par to, kas viņu nogādājuši slimnīcā, līdzās prieka pilnai domai: draugi! pirmajā samaņas atgūšanas brīdī vēl varēja spokoties ļauns varbūtības minējums: komūnisti.

Bet tagad vairs ne! Komūnisti nezināja viņa vārda. Tiem viņš sevi bija nosaucis par Albertu. Un tanī vietā, kur zēna domu skrējienu pa atmiņu ceļu pārtrauca neatmiņas tumsa un klusums, viņa gara acīm nu uzdzirkstīja priecīgs vēstījums: draugi uzvarēja! draugi dzīvi!

Mazā partizāna sirds gavilēja! Par spīti sāpēm acīs staroja prieks.

*

Atsvabinātājs spēks triecās arvien tālāk uz austrumiem! Granātu pērkons jau dunēja ziemeļu pusē. Kara zibeņi šķīlās arvien tikai uz priekšu, atstājot aiz sevis tādu brīnišķīga svaiguma piestrāvotu telpu, kāda paliek tikai, nežēlīgi smagu, nāvīgu tveici izbeigušam pērkona negaisam aizdunot.

Svētdien izpalīgu sanāksme Vanagkalnā — šī vēsts ātri aizgāja no mājas uz māju, līdz to zināja jau viss pagasts. Ziediņu sētā to ienesa kaimiņu mazā Aina, stāstīdama, ka pagasta jaunais skolotājs viņai uzticējis apziņot visu šo pagasta stūri. Jaunais skolotājs laikam pats būšot šīs sanāksmes vadītājs.

Ainu uzklausot, Ziediņu saimniece pasmaidīja; mazā bija kļuvusi gluži nopietna savā svarīgajā pienākumā. Īsu brīdi vēl nevaļīgi pačalojusi, viņa tūdaļ aizsteidzās tālāk.

Ziediņu jaunās izpalīdzes šo vēsti saņēma vakarā, tikko pārbraukušas no dienas gaitām.

„Izpalīgu sanāksme!" iesaucās Zaiga, pēdējo vārdu gari novilkdama un zīmīgi paskatīdamās Mudītē.

„Kas tad tur būs?" — jautājums skanēja tā, it kā Zaiga pati uz to gribētu atbildēt. Mudītei izpalīgu sanāksmes bija pazīstamas jau no pērnās vasaras; viņa grasījās Zaigai atbildēt, kad Zaiga atkal pasteidzās viņai priekšā, paziņodama, ka uz sanāksmi neiešot. Svētdiena esot atpūtai un viņas pašas vaļai, kad darīšot to, ko pati gribot. Mudīte neteica nekā, arī saimnieks ar saimnieci neko neiebilda. Varbūt svētdienā līst lietus, un tad jau no sanāksmes tik un tā nekas neiznāks.

Sestdienas vakarā atnāca kaimiņu izpalīdze Guna. Abas ar Mudīti sarunāja uz rītdienas sanāksmi iet kopā, ceļš būšot īsāks. Rieta debesis vērodams, saimnieks piedevām vēl solīja labu laiku. Tad jau iešana iznāks, un abas priecīgi šķīrās.

Svētdienas rītā laiks tiešām iekrita īsti jauks. Likās, pati daba zinātu, ka šodien svētdiena, un stāvēja klusa un krāšņa agrās vasaras plaukumā. Saimnieki bija aizbraukuši uz baznīcu, bet Mudīte, jau saģērbusies svētdienas drēbēs, gaidīja pusdienas. Pēc pusdienām bija norunāts doties ceļā.

Arī Zaiga pacilāja savu jauno svētdienas tērpu; tas bija tikko šūts un labi viņai piederējās. Bet neuzvilkusi, viņa to atkal nometa — viņa jau nekur neies! Klusībā viņa nožēloja savu pārsteidzīgo spriedumu: uz Vanagkalnu viņa ietu labprāt, tikai netikās to tagad ierādīt. Kas gan redzēs tagad viņas jauno tērpu, apbrīnos moderno matu sakārtojumu, ar ko viņa katru vakaru, bet it sevišķi sestdienās tā nopiemās. Un Mudīte viņai par sanāksmi neieminējās ne vārda, viņa gaidīja Gunu.

Kad atnāca Guna un abas ar Mudīti bija gatavas iet, Zaiga vairs nenocietās. Viņa iesteidzās istabā, uzmeta sev jauno tērpu un, matus kārtodama, gaidīja, lai kāds viņu sauktu sev līdz. Bet neviens nenāca, sienas pulkstenis likās skaitām stundas, ne sekundes. Satraukta viņa izskrēja laukā, gatava vienā mirklī nomest savu iecirtību, kad ieraudzīja Mudīti ar Gunu jau gabalā.

Viņa taču neskries līdzi — cauri dusmām pavīdēja atkal lepnuma spīts. Bet neviļus satraukums iespieda acīs asaru vilni. Viņa apgriezās, lai ietu atkal iekšā, kad maiga balss viņai uzsauca: „Kāpēc tu raudi? Laikam šīs tevi negribēja līdzi ņemt?" Runātāja izrādījās mazā Aina, kas bija atskrējusi, lai ietu kopā uz Vanagkalnu.

„Nu tad iesim divas vien," noteica Aina, kamēr Zaiga vēl nebija paspējusi atgūties. Mierīga un rāma viņa padevās Ainas vadībai, un abas izgāja cauri dārzam uz baltā lielceļa.

Vanagkalns īstenībā nebija nekāds kalns. No lielceļa nogriežoties uz skolu un tālāk cauri slaidu egļu pudurim var nonākt gludā zāļu laukumā, ko no visām pusēm ieslēdz kuplu lapegļu gatve. Tas ir Vanagkalns, kur vasaru tiek rīkoti dziesmu svētki un zaļumballes, bet Jāņu vakarā šeit sanāk līgotāji no malu malām.

Pagasta centrs zvilnēja mierīgs un kluss savu svētdienas dienasvidu; tikai šur tur pa blaku ceļiem nāca izpalīgi — pa vienam un mazos pulciņos — un visi nogriezās uz Vanagkalnu. Pāris jaunekļu pētīja ceļa stabu. Tos mazā Aina droši uzrunāja un aicināja līdz.

Sanāksme vēl nebija sākusies. Daļa izpalīgu pastaigājās pa ēnaino lapegļu gatvi, vēroja gravu, kas ieslēdza šo vietu no trim pusēm. „Tiešām tas ir kalns," domāja Zaiga, raugoties zaļajā gravā, kur dziļi lejā urdēja Lāčupītes ūdeņi. Citi kāpa augšā tieši no turienes. Rādījās sanācis diezgan liels pulks. Meitenes likās tā kā draudzīgākas, staigāja sarokojušās garās rindās, bet zēni turējās savrup. Kaut kur zem lapeglēm kāds spēlēja mutes harmonikas, cits paklusām dūca kādu vecu „šlāgeri". Spēlētājs un dūcējs Zaigai likās kaut kur redzēti. Garie mati un biežai asfaltu mīdīšanai piemērotas zoles jau atgādināja viņu piederību pie samērā plaši izplatītās ļaužu pasugas — kā gan viņus varēja neredzēt?

Pēkšņi izpalīgi sagāja laukumā: bija atnācis jaunais skolotājs un aicināja visus sev apkārt. Ziņkārīga Zaiga pievienojās lielajam pulkam. „Kāda gan būs šī daudzinātā izpalīgu sanāksme?" bija daudzu neizteiktais jautājums.

Sanāksmi atklāja ar kopīgu dziesmu „Līgodama upe nesa". Ar katru pantu skanēja labāk, līdz līgojošais ritms visus bija

VILIS PĒTERSONS

Izpalīgu sanāksme VANAGKALNĀ

M. Vītoliņa viņete.

aizrāvis sev līdz. Tomēr skolotājs līka izveidot apli, saķerties rokās un, līgojoties dziesmas taktī, nodziedāt to vēlreiz. Nu jau skanēja vareni. Augstā lapegļu siena meta atpakaļ atbalsi, un visi bija gatavi dziedāt vēl un vēl...

„Zēni un meitenes!" draudzīgi uzrunāja jaunais skolotājs izpalīgu pulku. Viņš stāstīja par jaunatnes ideālismu mūsu tautas likteņstundās, pieminēja mūsu cīnītājus frontē un dzimtenes gatavību viņus šai cīņā atbalstīt. Viņa balss skanēja mierīga un droša, viņa vārdi pārliecināja. Pirmo reizi izpalīgi klausījās savā vadītājā un juta, ka šai balsī viņi labprāt klausīsies arī turpmāk.

„Agrāk nekā citkārt šogad jums nācās atstāt skolas solu un laukos iziet līdzi ar pirmajiem arājiem un sējējiem. Bet tas nevienu nepārsteidza — mēs zinām, kas mums jādara, jo nopietna ir stunda, kad tēvzeme ierauta karā, kad mūsu mazā tauta kopā ar citām tautām atrodas iekšēju cīņu ugunīs. Ziema vēl nebija pagājusi, kad lieli vārdi pulcināja kopā mūsu karavīrus. Kā agros pavasara ūdeņus vērojām viņu saplūšanu mūsu pilsētās, jo viņi nāca no visām debess pusēm, no visiem novadiem. Katra māja un sēta izvadīja vīru vai dēlu, brāli vai mīļu draugu. Visu to redzot sapratām, kāpēc skolotāji darbā ieliek vairāk enerģijas, kāpēc vairāk jāmācās un ātrāk jābeidz skolas gads. Lauki gaidīja savus strādātājus, gaidīja čaklus cīnītāju aizstājējus. Tāpēc daudziem šī vasara nav vairs tikai izpalīga vasara, tā ir puiša vai meitas vasara, pilna pieaugušo darba rūpju un pienākumu.

Tautas labumam esam ziedojuši savas vasaras brīvdienas, savu jauno roku spēku, ar savu stāju gribam nostāties līdzās savam karavīram, kam nekas nav par dārgu, lai dzimtene šai cīņā pastāvētu."

Nopietnie vārdi aizsniedza sirdis — kāpēc gan viss pulks pēkšņi tik kluss tapis? Beigās vēl nodziedājām „Lai ar sauli laukā ejam" — skaistu atmiņu pilnu dziesmu, ko daudzi atcerējās no mazpulku gaitām.

Sekoja nostāšanās pēc auguma, zēni vienā laukuma pusē, meitenes otrā. Zaiga gribēja stāvēt blakus Mudītei, bet nekas neiznāca — Mudīte bija drusku mazāka, un starp viņām nostājās vēl vesela rinda meiteņu. Savstarpējās iepazīšanās nolūkā katram vajadzēja iziet soli uz priekšu, nosaukt savu vārdu un uzvārdu, skolu un mājas, kur pašreiz strādā. Šeit nu iznāca sarkšana un bālēšana: dažs uztraukumā spēja tikko izdvēst savu vārdu, daža vārds pārējos sacēla smieklus, tomēr par lielajiem smējējiem atkal citi nekautrējās pasmieties. Šeit atklājās arī, ka izpalīgu vidū laba tiesa lauku jauniešu. Jā, kā gan viņi lai atšķirtos no pilsētniekiem — visi strādā vienu darbu, visi vienādi saulē iedegušām sejām un rokām. Tikai tie pāris jauniešu... laucinīekus ar gariem matiem un kamieļpēdu kurpēm taču grūtāk sastapt. Pēc tam notika liela vecumu pētīšana, jo skolotājs pēc Latvju jaunatnes organizācijas parauga gribēja izveidot saimes un kopas, katrā ieskaitot 10 dalībnieku, no kuŗu vidus bija tūlīt jāievēlē saimju un pulciņu vecākie un viņu palīgi.

Zaiga kļuva par savas saimvedes palīdzi. Bet mazā Aina! Mazo meiteņu pulciņā neviens viņai taču nevarēja liegt kopvedes godu. Arī Mudīte bija savā saimē vienbalsīgi izraudzīta par saimvedi.

Vadītājam par palīgiem tika izraudzīta viena no meitenēm un viens no zēniem. Izmēģināja arī vadītāja sagaidīšanu un kopēju sasveicināšanos. Skaļš „Esiet sveiki!" vairākkārt nošalca pāri lapegļu galotnēm, un visi priecājās par dīvaino atbalss spēli, kas likās atskanam visos četros laukuma stūros.

Rotaļas un sporta spēles skolotājs bija izraudzījies īsti jautras. Izcelties ar savu pārākumu neviens te nevarēja. Cik gan labprāt daži būtu tūlīt parādījuši, cik sekundēs spēj noskriet 100 metru, cik tālu aizgrūst lodi, bet šodien viņi to nevarēja. Brīdi viņi rādīja neapmierinātas sejas, runāja par bērnu dārzu, kuŗā esot ievilināti, bet kad viņi dziedādami griezās rotaļu virpulī, tad bija jau to aizmirsuši. Vadītāja svilpe pārtrauca visu pašā jautrākajā brīdī.

„Vai sanāksim nākamajā svētdienā atkal?" skolotājs jautāja. Gari stiepti „jā" skanēja no visām pusēm. Mudīte paklusām vēroja, ko teiks Zaiga. Arī Zaiga teica „jā". Un kāpēc gan ne? Skolotājam padomā bija tik daudz pasākumu. Kāds apsolījās iesākt izpalīgu sanāksmju dienas grāmatu, kāds cits spēlēja vijoli, cits atkal solījās dziedāt. Vesela rinda jauniešu apņēmās vākt tautas burtniecību, citi atkal solījās pulcēties tautisko deju kopā. Tika paredzēta arī ekskursija uz tuvāko pilskalnu; reizē visi varēšot apmeklēt ievērojama tautas darbinieka mājas blaku pagastā, varēšot viesoties pie turienes izpalīgiem. Ja nu tikai saimnieks laistu! Nāks siena laiks, un ko tad? „Esiet čaklāki par citiem!" bija skolotāja vienīgais padoms.

Nemanot sāule bija jau aizslīdējusi aiz augstā lapegļu žoga, kas tagad meta garas ēnas zaļajā maurā. Skolotājs noveda visus kaut kur gravas malā, kur pāri otrā pusē izplētās plavas un tīrumi un zilas mežu josta tālumā. Vakara saulē vizēja tālu māju pelēkie jumti, kaut kur sauca mājās ganus, māva govis.

„Dzimtene, dzimtene, svētīts tavs vārds,
Birzīs tur jūtos kā dievnamu velvēs,"

deklamēja kāda meitene.

„Mēs esam laimīga tauta, jo mūsu zeme ir skaista," teica jaunais skolotājs.

„Esam piesūkušies savas zemes skaistuma un nesam to kā saldu nastu. Un dziesmas, kuŗās atraisām daļu šīs nastas smaguma, ir pilnas šīs zemes slavināšanās. Bet šī zeme nav padarījusi mūs tikai par dziedātāju tautu, tā padarījusi mūs arī par cīnītāju tautu. Cik bieži gan mūsu senčiem tā nav bijusi sīvi jo sīvi jāaizstāv? Viņu cīņa un upuŗi ir liecinājums par bezgalīgu šīs zemes mīlestību.

Arī mums šī zeme jāmīl — to mums atgādina šie kalni un lejas, šīs birzis un rāmo ūdeņu plašums. Skaista tā tērpjas savā vasaras rotā, tinas savu ziedu smaržā, lai dziļāk mūs saistītu pie sevis un neatlaistu nekad."

Vēl kāda meitene skaisti nodeklamēja „Birzīm rotāts Gaiziņš". Visi stāvēja, mēmi klusēdami, it kā sargot sev apkārt skaistumu un klusai lūgšanai līdzīgo sajūsmu, kas iestrāvoja krūtīs. Vai kā visu kopējais solījumš šeit zem dzimtenes vakara debesīm neizskanēja vārdi:

„Latvija, kamēr mēs elpot spētu,
Mūsu mīlestībai tici tu!"

Beigās spirgtām balsīm visi kopā nodziedāja vakara jundu „Svēts mantojums". Pirmā izpalīgu sanāksme Vanagkalnā bija beigusies.

Izklīstot norunājām Vanagkalnā svinēt kopēju Jāņu vakaru. Sirsnīgi atvadu saucieni skanēja cits caur citu.

„Uz redzēšanos nākamajā sanāksmē!"

„Uz redzēšanos!"

Foto E. Veinbergs.

Angļu degbumbu dzēšana

A. GRIGORS,
LP virsleitnants, LJO gaisa aizsardzības nozares vad.

Angļu terrora uzbrukumos visbiežāk lietotās degbumbas ir: 6-šķautņu zīmuļa jeb stieņa degbumba, 12,5 kg degbumba jeb izplētņa degbumba, 14 kg fosfora degbumba un degplāksnītes. Aplūkosim tuvāk šo degbumbu ārējo izskatu, iedarbi un dzēšanu.

Seššķautņu zīmuļa jeb stieņa degbumbas (skat. 1. fotoatt.) svars 1,7 kg. Bumbas ārējais izskats — zīmuļveida nūja, nokrāsota vai melna metalla, apvalks — elektrona, pildījums — termīta. Bumbas „galva" pagatavota no tērauda, vadaste — no skārda. „Galva" krāsota tumši sarkana ar melnsarkanu riņķi. Bumbas kopgarums 54 cm, caurmērs 4 cm. Bumbas deglis iedarbojas uz inerces pamata, jebkuram krišanas ātrumam samazinoties. Deglis iekārtots bumbas vidū, iedarbojas klusi, bez šāviena troksņa un deg līdz 10 minūtēm. Bumba, krītot no liela augstuma, sasniedz 120 m sek. ātrumu. Bieži šīs zīmuļveida degbumbas papildinātas, izurbjot „galvā" caurumu un iepildot tanī 15 g sprāgstamvielas, tetrilu. Ar to panāk, ka bumbas tērauda „galva" sasprāgst šķēpelēs, un tās ir nāvīgas. Novērots, ka no nomestām 30 šāda veida degbumbām viena sprāgst. Stājoties pie šo bumbu dzēšanas, jārīkojas tā, it kā visas būtu sprāgstošās degbumbas, t. i. jānovietojas aiz skursteņiem un pret šķēpelēm drošām sienām. Tikai tad, kad pagājušas jau 5 un vairāk minūtes un bumba vēl nav sprāgusi, dzēšanu var uzsākt, rīkojoties kā ar parasto elektrona un termīta degbumbu. Šī veida bumbu fabrikāciju pārņēmuši arī amerikāņi.

12,5 kg jeb izplētņa degbumbas (skat. 2. fotoatt.) ķermenis ir cilindrveida no tēraudskārda ar papes čaulu, „galva" no tērauda. Vadastei piestiprināts izplētņa notureklis, ko pēdējā laikā nelieto, lai panāktu lielāku caursišanas inerci. Bumbas kopgarums 84 cm, cilindra caurmērs 13 cm. Bumba krāsota sarkanbrūna ar spilgti sarkanu „galvu" un riņķi ap ķermeni. Bumbas deglis iekārtots vadastes galā ar drošinātāju un iedarbojas uz inerces pamata. Pēc uzbūves šī ir elektrona un termīta jeb daudzkārtējā degbumba, jo tās ķermenī ievietoti 7 atsevišķi degķermeņi (skat. 3. fotoatt.), bet astotais atrodas bumbas „galvā". Katrs no šiem degķermeņiem uzskatāms par atsevišķu elektrona bumbu un sver 700 g. Kad bumba nokritusi, 1 minūtes laikā visi šie 7 atsevišķie elektrona ķermeņi ar šāviena troksni tiek izmesti no bumbas ķermeņa līdz 50 m attālumā no bumbas nokrituma vietas. Ja bumba krītot neieurbjas mīkstā pamatā, bet paliek virs zemes, tad, izsprāgstot atsevišķiem degķermeņiem, bumba uz pretspiediena pamata pēc katra izšāviena pagriezīsies, un tā radīsies 7 atsevišķi uzliesmojumi, uguns avoti. Astotais degķermenis deg bumbas „galvā". Šīs bumbas radītos ugunsgrēkus apdzēšot, jāņem vērā, ka līdz tam momentam, kamēr bumba izšauj atsevišķos degķermeņus, dzēsējam jānovietojas aizsegā un tikai pēc tam jāuzsāk katra atsevišķā degķermeņa dzēšana, kā parasts ar elektrona un termīta degbumbām, t. i. apberot tos ar smiltīm un salaistot ar ūdeni.

14 kg fosfora degbumbai (skat. 4. fotoatt.) cilindrveida tēraudskārda ķermenis un lodes veida „galva". Bumbas garums ar vadasti 81 cm, bez vadastes 47 cm, cilindra caurmērs 12,5 cm. Bumba krāsota tumši sarkana ar 75 mm platu gaiši sarkanu riņķi. Bumbā 3 kg degoša šķidruma, kas ir pagatavots no mākslīgiem sveķiem, kas šķīdināti benzolā ar fosfora piejaukumu. Šī ir viena no bīstamākām angļu degbumbām, jo savu degošo masu tā izšķaida līdz 70 m attālumā. Masa, būdama lipīga, pielīp pie visiem apkārtējiem priekšmetiem, kas tūlīt uzliesmo un deg. Sava lielā svara dēļ šī bumba spēj izurbties cauri 2—3 namu stāviem. Bumbas deglis pamatojas uz inerces ar 0,5 sekundes novilcinājumu, tāpēc bumba sprāgst tikai, sasniedzot savu mērķi. Pie šīs bumbas dzēšanas var stāties tikai tad, kad benzols ar lielu liesmu ir izdedzis un sāk degt pati lipīgā masa. Nevar dzēst ar dzēšamslotām, jo, tādā veidā rīkojoties, lipīgo masu tikai vēl tālāk izsvaidītu. Lipīgā masa no priekšmetiem jānokasa, jāsavāc ūdens traukā un pēc tam jāaprok jeb jāsadedzina. Dzēšot jāsargās no fosfora apdeguma brūcēm.

Degplāksnītes (skat. 5. un 6. fotoatt.) pagatavotas no 5×5 jeb 10×10 cm lielām un 1 mm biezām celuloīda plāksnītēm, starp kurām savukārt ievietota jēlgumijas plāksne, kuras vidū drēbes lupatiņā ievietots fosfora gabaliņš (lielākām plāksnītēm līdz 4 fosfora gabaliņi). Fosforam uzliesmojot, drēbes lupatiņa noder kā deglis. Šādas degplāksnītes tiek izmestas no lidmašīnu kasetēm tūkstošiem un slapjā veidā, bet, nonākot zemē (mežos, labības laukos u. c.), tās izžūst, un fosfors uzliesmo, aizdedzinot lupatiņu līdz ar jēlgumijas un celuloīda plāksnītēm. Katra degplāksnīte aizdegoties rada 20—30 cm garu liesmu, kas deg 15 līdz 10 minūšu, radot mežu un labības lauku ugunsgrēkus.

So degplāksnīšu dzēšanai steidzīgi jānoorganizē lielāks skaits vietējo iedzīvotāju (skolu jaunatnes), kam tad ķēdē jāvirzās pa rajonu, kur degplāksnītes izkaisītas, un tās jāsalasa. Uzlasīt nedrīkst kailām rokām, bet gan ar nūjām, kuru galos iedzītas naglas plāksnīšu uzduršanai, jeb ar lāpstām. Visas uzlasītās plāksnītes jāiemet līdzi paņemtos ūdens spaiņos un pēc tam vienkopus kādā bedrē jāsadedzina un izdedži jāaprok. Tā kā nav garantijas, kas visas degplāksnītes tiek uzlasītas, tad šādos rajonos atstājami novērotāju posteņi, kam varbūt neatrastās un vēlāk uzliesmojušās degplāksnītes nekavējoties jāapdzeš ar smiltīm.

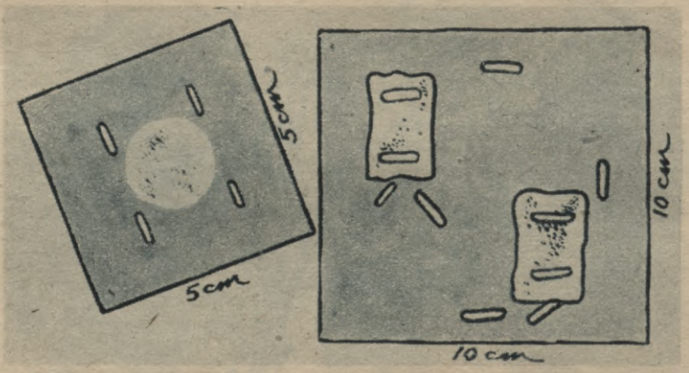

GREBSIM

Karotes!

2. VENTASKRASTS

Karošu grebšana neprasa sevišķi izcilus un vērtīgus materiālus, ne arī sarežģītus darba rīkus.

Vienīgi, kas dažam karošu meistaram var sagādāt grūtumus, ir grebjamie naži, kas pašreiz gatavā veidā nav dabūjami; bet ar labu gribu arī te var izlīdzēties, no kādas vecas nolauztas vīles, veca ēveles zoba vai šķērszāģa, vai cita kāda līdzīga materiāla gabala (8. zīm.) tos izgatavojot. Kam kalšana iespējama, tie var nokalt vairākus arī citiem biedriem.

Pārējie darba rīki, zāģis, cirvis un kāds drāžams ierocis, vienmēr būs pa rokai. Tad vēl gabaliņš stikla un smilšpapīrs karošu vai kausiņu tīrīšanai ar labu gribu arī būs dabūjams.

Materiāls: bērza, alkšņa vai liepas malka, der arī „dārgāki" koki, kā kļava, ābele, bumbiere vai paeglis. Kausiņu un karošu grebšanai malkā vienmēr radīsies vērtīgs materiāls.

Pirmajā grupā varētu ieskaitīt saimniecībā nepieciešamās, „lielās kocenes" no bērza vai liepas koka, kā arī kausiņus ar praktisku nozīmi.

Otrā grupā ietilpst dažādie kausiņi un karotes, piemiņlietas un rotāšanas nolūkiem darinātas.

Šeit der arī cietāki koki, kas gan grūtāki apdarināmi, bet toties ir gludāki un vieglāki lakojami un pulējami vai vienkārši nedaudz ievaskojami, lai nepieņemtu netīrumus.

Ne tikvien kausiņus un karotes var izgrebt, bet arī dažādus trauciņus un vācelītes, kas iznāk ļoti interesantas un vērtīgas. Un te nu fantazijas nekad nebūs par daudz. Ar pacietību un vienmēr jaunu izdomu var panākt lieliskus sasniegumus. Paraugam pielikti (1. un 9. zīm.) etnografisko karošu atveidi un brīvas fantazijas paraugi (2., 3., 4., 5., 6., 7. zīm.).

Galvenais darba precīzitāte un glītums, kā arī gaume. Formā un rotājumā precīzitāte iegūstama ar pacietīgu un korrektu darbu, gaume — ar labu paraugu aplūkošanu un redzētā iegaumēšanu.

Karošu samēri un forma ir katra darinātāja brīvs veidojums. Dodot noteiktus paraugus ar samēriem, neveicina darinātāja mākslinieciskо domāšanas un sacerēšanas ierosmi rotājumā un formā.

Zīmējumi parādīti fantazijas ierosmei. Un ja arī kāds gatavos pēc pieliktiem zīmējumiem, viņam vajag lielā mērā savas izdomas formas samēru atveidošanā dabiskā lielumā.

Iespējas ir lielas un temats interesants un vispusīgs, arī vērtīgs no praktiskās puses, nerunājot par piemiņlietu nozīmi — tikai darba gribu un neatlaidību, panākumi tad būs droši!

Ž. Ventaskrasta zīmējumi.

KŪLENOŠANA

Kādu dienu kaimiņu Ilze sasauca pusdienas laikā mūs, mazos, un aizveda visus aiz vecās pirtiņas. Tur bija skaists zaļš mauriņš. „Ko te darīsim?" — „Pagaidiet, iemācīšu jums kūleņot!" Par šādu paskaidrojumu, protams, bijām ļoti priecīgi. Šeit Ilzei paklausījām visi kā viens, jo zinājām, ka viņa ir labākā vingrotāja savā klasē. Ilze nu izlietoja visas savas zināšanas, lai iemācītu mazākajiem bērniem pareizi kūleņot gan uz priekšu, gan atpakaļ. Vispirms Ilze lika mums pietupties, aptvert ar rokām kājas un galvu pielikt pie ceļiem (1. zīm.). Kad visi bijām savilkušies šādā mazā kamoliņā, tad lēni laidāmies atpakaļ (rokas nedrīkst atlaist). Nu bijām pārvērtušies par „šūpuļzirdziņu" (2. zīm.) un šūpojāmies. Tas bija gan jauki! Ilze paskaidroja — tas tādēļ, lai mēs pieradinoties turēt apaļu muguru, jo kūlenim tāda nepieciešama. Kad bijām tā labi izšūpojušies, tad Ilze parādīja, kāds izskatās pareizi apmests kūlenis. Protams, tūlīt centāmies tāpat izdarīt: rokas atbalstījām pret zemi, galvu pievilkām stingri pie krūtīm, apaļojām muguru. Tad stingrs atspēriens ar kājām un — tavu brīnumu — pāri ir! Visi bijām apmierināti un pat laimīgi, tikai Anniņa un Mārīte gandrīz vai taisījās raudāt. Anniņai sāpēja galva. Te nu līdzēja Ilzes paskaidrojums: zemei nedrīkst pieskarties galva, bet gan tikai skausts; lai to varētu panākt, „jāņem" lielāks vēziens. Bet kas tad ar Mārīti? Mārīte nemaz nevarēja kūleni pārmest, tādēļ Ilze viņu pamācīja šādējādi: nostāties — kājas plati, rokas atbalstīt pret zemi un skatīties cauri kājām. Mārītei jāskatās uz Ilzes roku un jāpasaka, cik pirkstu Ilze rāda (Ilze stāv Mārītei aiz muguras). Ilze ceļ roku arvien augstāk, un Mārītei, lai to redzētu, jāliecas arvien zemāk. Un te uzreiz Mārīte jau pārmetusies pāri! Un arī viņa bija priecīga.

„Tā, kūleni uz priekšu jau iemācījāmies, bet nu vēl jāiemācās kūlenīs atpakaļ." Ilze atgādina mums „šūpuļzirdziņu", ko sākumā mācījāmies — tur jau ir sākums kūlenim atpakaļ. Ar rokām gan nav stingri jāaptver ceļi, bet tās jāstiepj uz priekšu; tad labi liels vēziens un pāri ir. Tikai muguru apaļu jo apaļu! (3. zīm.).

Tā mums cītīgi mācoties, bija pagājis pusdienas laiks un Ilzei bija jāsteidzas uz māju, jo raibaļas ar nepacietību gaidīja savu ganiņu. Mūs visus tas ļoti apbēdināja, un Mārītei jau pavisam sametās līka lūpiņa. Bet kad Ilze smaidot teica: „Rītu mācīsimies atkal!" tad visi priecīgi viņu pavadījām!

KOPVEDIM ANDRIM TERAUDAM

Sveicinu, mīļo zēn!

Tagad, kad visi lielākie zēni un meitenes piedalās lauku jaunatnes darba veiksmes sacensībās, ceru, ka arī Tevī ir modusies vēlēšanās darīt to pašu un Tu piedalīsies citās, Tev piemērotās sacensībās. Te gribu atzīmēt ārstniecības augu vākšanu, kur bez netiešām prēmijām, kas sniedzas līdz 100,— RM, vari gūt peļņu par nodotiem ārstniecības augiem, kā arī saņemt prēmiju punktus, par ko iespējams iegādāties dažādas mantas.

Katrā ziņā iekļauj šinī darbā pārējos zēnus, lai Tavs pulciņš Latvijas sacensībās gūtu labus panākumus, jo ir paredzētas labas godalgas, ko iegūs labākās augu vācēju vienības — LJO vienības, skolas. Nav svarīgi vākt kollekciju, bet visai daudz visvieglāk pieejamo ārstniecības augu.

Jūnija mēnesī uzsākami vākt šādi ārstniecības augi: a) k l i ņ ģ e r ī t e s. Ārstniecībai ievāc visu augu ziedēšanas laikā, bet galvenokārt ziedus, kam pēc izžāvēšanas jābūt spilgti dzeltenā krāsā. Tos uzglabā slēgtā traukā. b) U z p i r k s t e n e. To audzē dārzos kā dekorācijas augu. Uzpirkstene zied jūlijā sarkaniem ziediem, kas viegli nokarājas uz leju. Ārstniecībai ievāc ziedošu uzpirksteņu lapas, kas ātri jāžāvē. Tās lieto sirds darbības regulēšanai. c) V e l n ā b o l s. Ārstniecībai ievāc velnābola lapas un sēklas, lapas — ziedēšanas laikā. Tās uzglabājamas slēgtā traukā tumsā un lietojamas atropīna iegūšanai. d) D r i ģ e n e. Ievāc lapas ziedēšanas laikā un ātri izžāvē. Ārstniecībā tās lieto kā sāpju remdējamo līdzekli pret krampjiem. e) D e v i ņ v ī r u s p ē k s. Ievāc ziedus un ātri izžāvē. Ārstniecībā lieto ziedu tēju pret klepu. f) V ē r m e l e s. Ievāc vērmeļu lapas un ziedošā auga galotnes; žāvē paēnā. Ārstniecībā vērmeles lieto gremojamo organu darbības veicināšanai. g) L i e p u z i e d i. Ievāktos liepu ziedus izžāvē un uzglabā cieši aiztaisītos traukos. Ārstniecībā lieto to tēju kā sviedrējamo līdzekli. h) S m a r ž ī g ā s k u m e l ī t e s. Ievāc ziedu galviņas saulainā laikā, drīz pēc to uzziedēšanas, un žāvē caurvējā. Ārstniecībā kumelītes lieto kā sviedrējamo līdzekli, pret krampjiem un kuņģa darbības regulēšanai. — Daļu šo augu jau pazīsti, pārējos droši vecāmāte parādīs. Tad nu tik čakli pie darba!

Neaizmirsti nopietni rūpēties par savu lauciņu, gādādams par nezāļu iznīcināšanu un zemes irdināšanu.

Priecīgus Jāņus!
Tavs pirmais vadītājs J. Dainis.

SAIMVEDIM JĀNIM ZAĻKALNAM.

Labdien Jāni!

Tu raksti, ka gribot sava pagasta izpalīgiem sarīkot īstus Jāņus. Tas labi. Man šķiet, ka vispareizāki būtu, ja saziņā ar tautskolu pārzini organizētu atklātu sarīkojumu bez ieejas maksas, jo jāaicina viss pagasts, lai patiesi visa tauta puļcētos kā senāk pie Zilā kalna. Programmā būtu nepieciešamas tautiskās dejas, bet tās jau grūtumus neradīs, jo Tu rakstīji, ka esot jau nolēmuši sporta svētkos piedalīties ar dejotāju grupu. Katrā ziņā nepieciešams kāds lektors no Rīgas, kas saistīgi izstāstītu un iepazīstinātu ar skaistajām latviskajām Jāņu nakts izdarībām, dejām, dziesmām un rotaļām. Tāpat programmā ietilpināma apdziedāšanās, līgošana un, ja iespējams un apstākļi atļauj, arī Jāņuguns dedzināšana.

Gribu Tev vēl pastāstīt kādu interesantu lietu, ko noveroju savā apciemojumā Maltas vienībā. Šī ir pašreiz lielākā zēnu vienība Latvijā ar 131 dalībnieku. Jāatzīmē gan, ka meitenes šo skaitu ir pārspējušas, jo Balvos darbojas vienā vienībā 150 dalībnieču.

Bet tagad par ierosinājumu, kas Tev varētu īsti labi noderēt, īpaši tagad, kad puiši ir izklīduši kur kuŗais un kad darba vienības labad nepieciešami kopēji uzdevumi. Pa lielākai daļai darbs norit tēvu sētās, kur arvien atrodas daudz un dažādu vajadzību.

Lai katra dalībnieka darbu varētu kontrolēt, Maltas vienības priekšnieks ir ievedis aptaujas grāmatiņu ar šādiem jautājumiem: 1. Ko esmu darījis tēva sētas izdaiļošanai? 2. Ko esmu darījis mājas labierīcību ierīkošanai? 3. Vai protu taupīt un krāt? 4. Kādus darbus esmu nodomājis veikt un ko esmu veicis? 5. Ko esmu lasījis un lasu? 6. Ko esmu darījis sakņu dārza un lecekšu ierīkošanai? 7. Kādas kultūras esmu audzējis? 8. Ko esmu darījis tautas dziesmu, mīklu, teiku un buramo vārdu vākšanai? 9. Ko daru tautisko audumu un prievīšu vākšanai? 10. Ko daru Tautas un Kaŗavīru palīdzības darbā? 11. Ko daru atturības lietā? 12. Ko esmu darījis valsts labā? 13. Cik esmu savācis ārstniecības augu? 14. Ko esmu darījis LJO labā? 15. Kādus dzīvniekus mīlu un audzinu? 16. Kāds amats man vislabāk patīk? 17. Kādus rokdarbus protu? 18. Kādus ēdienus protu pataisīt? 19. Kādi tev sasniegumi sporta disciplīnās? 20. Kādas nodarbības man patīk? 21. Vai protu braukt ar divriteni, peldēt? 22. Kas Tev vislabāk patīk LJO? 23. Kas Tev nepatīk LJO? 24. Kādu mūzikas instrumentu Tu spēlē? 25. Kādas tautiskās dejas un rotaļas protu? 26. Kādas dziesmas protu dziedāt? 27. Ko protu deklamēt, stāstīt? 28. Kādas vietas un pilsētas esmu apmeklējis? 29. Kādus mūzejus, izstādes, skates, teātŗus un svētkus esmu redzējis? 30. Kādus punktus sekmības pakāpēm esmu sagatavojis un pārbaudījumu izturējis? 31. Ziņas par audzējamo kultūru: a) Lauciņa platība. b) Kāda zeme un kā sagatavota? c) Kā mēslots un kādos daudzumos? d) Kad sēts? e) Kāda šķirne un daudzums sēts? f) Kad sējums plaucis? g) Kad sējums ziedējis? h) Kā sējums apkopts? i) Kad un kā tas novākts? k) Raža. l) Patērētais darba spēks? m) Pašizmaksa. n) Ko izstādīsi rudenī skatē?

Katram jautājumam paredzēta sava lapas puse, kur laiku pa laikam tiek atzīmēts veiktais. Vp jautājumu grāmatiņas bieži pārbauda un labākos rezultātus paziņo sanāksmēs.

Apspriediet nākošajā saimes un dzimtas sanāksmē, vai nebūtu lietderīgi arī mums šādu grāmatiņu iekārtot!

Tagad beigšu, novēlēdams Tev un visiem vanagiem priecīgus Jāņus.

Tavs vadītājs K. R i t u m s.

Mīļā rūsmeļā!

priecājos, ka Tu uz laukiem tik labi jūties. Pirmās muskuļu sāpes nu jau būs pāri. Vienīgais ļaunums, kā Tu saki, esot grāmatu trūkums. Arī skolas bibliotēkā esot tikai tie „klasiskie" gabali, kas jāmācās skolā, un tie Tevi neinteresējot.

Tu taču atrodies briesmīgi interesantā vietā. Interesantā? Nu jā, kad tā pēkšņi iekrīt svešā vidē, tad taču redz daudz tādu lietu, ko pats savējā sen vairs pat nemana. Rodas visādas pārdomas.

Piemēram, tu taču tagad esi pie paša avota: tev tik daudz stāstīts par zemniekiem, par zemnieku kārtu kā visas labklājības avotu, īsteno ražotāju, kamēr citi — strādnieki, pilsoņi, tirgotāji — tikai saražoto apstrādājot. Pārbaudi nu, dod sev atbildi, vai tas tiešām tiesa. Un kur tad paliek viss tas, ko jūs šovasar saražojat? Cik liela Tava daļa tur klāt? Bet zemnieku kārta rod zemes pamatus ne tikai ar savu darbu — arī morāliski, nacionāli tā visstabilākā. Vai tiešām tā arī ir? Uz laukiem tagad tik daudz dažādu ļaužu: pastāvīgie iedzīvotāji zemnieki, pilsētu izpalīgi, kaŗa bēgļi un gūstekņi. Kā visi šie ļaudis izturas, ko domā, strādā? pēc kā dzenas? kā pavada savus svētkus, priecājas? Salīdzini citu ar citu! Vai tur ir viss tā, kā vajadzētu būt? Un ja ne, kas tad būtu darāms, lai viss mainītos? Varbūt jau Tu pati mazmazdrusciņ varētu ko līdzēt?

Ai, Tu teiksi, vai man tiešām mana nabaga galva jāmoka ar šādiem jautājumiem? Vai nepietiek, ka es katru dienu smagi strādāju?

Nē, es saku, nepietiek vis! Tagad par šīm lietām jādomā katram, lai visu, ko darām, darītu apzinīgi.

Lai labāki saprastu tagadni, taisni derētu pašķirstīt tos „klasiķus", tos vecākās paaudzes latviešu rakstniekus un publicistus, lai redzētu un salīdzinātu, ko tie domājuši par visām šīm lietām, lai atrastu īsto patiesību. Tas jādara, sākot ar Krōnvaldu un beidzot ar Virzu, vai dzejniekiem, kas tik intensīvi dzīvojuši līdzi tautas likteņiem kā Anna Brigadere un citi. Mums jālasa visi, kam bijis ko teikt, lai labāki saprastu, kas mums pašiem darāms.

Ja kādā laikraksta ievadrakstā vai citur kur dzirdi labas un gudras domas — neaizmet tās kā tukšus vārdus, bet pārbaudi, cik tur zelta graudu, cik pelavu! kas tur Latvijai derīgs, kas ne. Meklē, sver, atrodi! pārspried ar citiem! Un ko esi par labu atzinis, to ej un saki katram, kam ir ausis un kas spēj dzirdēt! Katrs no jums ir tagad atbildīgs par to, kas tagad Latvijā notiek. Kā teica kāds no aizvestajiem: „Gādājiet jūs, ka arī mēs vēl redzam dzimto zemi! **B e t p a r v i s ā m l i e t ā m g ā d ā j i e t, l a i t ā b ū t u t ā d a, k a t u r b ū t u v ē r t s a t g r i e z t i e s!**"

Un no šāsdienas atkarājas, kāda būs mūsu rītdiena. Kaŗa dēļ dzīve neapstājas, tā rit tālāk. Tāpēc man gribētos piekodināt Tev un visiem jauniešiem: skatīties dzīvē vaļējām acīm! pētījiet tēvu un vectēvu rakstus! meklējiet zemes un tautas pamatus un tad celiet un stipriniet tos! **Tava krustmāte Kristīne.**

Š. g. 23. maijā aizsaules ceļus staigāt uzsācis Ilūkstes apriņķa jaunatnes vadītājs Aleksandrs Laveniekovs, kas ar lielu dedzību 1942. g. 26. oktobrī uzņemās jaunatnes vadītāja pienākumus. Īsā laikā A. Laveniekovs LJO darbā aktīvi iekļāva apm. 350 zēnu. Nodarbībās bieži vien piedalījās visa skola vai vasarā izpalīgu sanāksmēs daudz vietējās jaunatnes. Bet pēkšņi jauna slimība nelaiķi izrāva no aktīvā darba: 1943. g. 20. decembrī tas devās uz Tērvetes sanatoriju, no kuŗas vairs neatgriezās. Vieglas smiltis dzimtajā kapu kalniņā!

LJO —

LJO vadības stāba šefa a. i. E. Rullis par apriņķu jaunatnes vadītāju padomniekiem iecēlis šādus stāba darbiniekus: Rīgas pilsētā — vad. skolas pr-ku J. Ozoliņu. Rīgas, Madonas, Abrenes apr. — Darba daļas pr-ku I. Kalniņu. Cēsu apr. — Kultūras noz. vad. V. Pētersonu. Valmieras, Valkas, Aizputes apr. — Garīgās audz. daļas pr-ku Fr. Sīpolu. Kuldīgas, Liepājas apr. un Liepājas pilsētā — Organizācijas un personāla daļas pr-ku J. Liepiņu. Talsu, Ventspils, Tukuma apr. — Sevišķu uzdevumu apr. vad. R. Mellupu. Bauskas, Ludzas, Rēzeknes apr. — Fiziskās audz. daļas pr-ka pal. A. Bāliņu. Jelgavas apr. — „Latvju Jaunatnes" galv. red. R. Čaku. Ilūkstes, Daugavpils, Jēkabpils apr. — Preses un propagandas noz. vad. T. Seglenieku.

Apriņķu padomnieku uzdevums ir cieši uzraudzīt darbību, iepazīties ar vietējiem apstākļiem un būt palīdzīgiem darbā uz vietas.

Skolu departamenta dir. P. Kupčs š. g. 6. jūnija cirkulārā visiem ģimnaziju un arodskolu direktoriem un tautskolu inspektoriem norādījis, ka LJO darba sekmēšanai izraugāmi sakarnieki, kas uztur ciešu kontaktu starp LJO un skolu.

Lai izpalīgus iepazīstinātu ar dzimtenes dabu, vēsturiskām vietām, etnografiju, lauksaimniecību u. t. t., ir noorganizēts ekskursiju vadītāju tīkls, kas jau uzsācis rīkot ekskursijas. Pirmā ekskursija Talsu apriņķī notika 10. jūnijā uz Usmas ezeru.

RĪGAS APRIŅĶIS.

Rīgas apriņķī noorganizētas gaisa aizsardzības kopas Rīgas jūrmalā, Slokā un Ogrē. Savākts 2480 kg lupatu. 4. jūnijā Ropažu tautskolā notika izpalīgu sanāksme, kur par darbību sniedza norādījumus Rīgas apriņķa jaunatnes vadītājs E. Freimanis un pār lauku jaunatnes darba veiksmes sacensībām — Lauksaimniecības ģenerāldirekcijas jaunatnes nozares vadītājs P. Treijers.

MADONAS APRIŅĶIS.

4. jūnijā Madonā notika vadītāju un izpalīgu kārtotāju sanāksme, kuŗā no Rīgas piedalījās Meiteņu apvienības vadītāja V. Priedīte un darba daļas priekšnieks I. Kalniņš.

LIEPĀJAS PILSĒTAS APRIŅĶIS.

20. maijā Liepājas pilsētā darbu uzsākusi 1. aviācijas vienība E. Hūna vadībā.

KULDĪGAS APRIŅĶIS.

10. un 11. jūnijā notika kultūras pēcpusdiena: Saldū (apm. 1000 dalībnieku), Lutriņos (800 līdz 900) un Skrundā (400). Kultūras pēcpusdienas sarīkojumos piedalījās LJO 3. Rīgas pils. vienības koris un orķestris, Latvju Mēnešraksta red. J. Andrups, dzejniece V. Toma, dzejnieks Fr. Dziesma, Rīgas operas solists A. Vanags un tautisko deju ansamblis.

LIEPĀJAS APRIŅĶIS.

Liepājas apriņķī ļoti populāras darba nometnes. Darbību uzsākusi meiteņu lauksaimniecības nometne Priekulē, zēnu nometne Durbē, kā arī kādas Liepājas pamatskolas rīkota nometne. Maija beigās Virgā notika latviešu ᛋᛋ leģiona un LJO Virgas vienības sarīkojums, ko apmeklēja 1100 personas ar pulkv. Apsīti priekšgalā. Programmu veica pulka orķestris virsleitn. Simsona vadībā, pulka ansamblis bij. Nīcas Vp A. Balčus vadībā, LJO dalībnieki un pulka karavīri, kuŗu vidū daudz LJO vadītāju. Sarīkojuma atlikums 4700 RM, ko ziedoja gaisa uzbrukumā cietušajiem.

VENTSPILS APRIŅĶIS.

3. un 4. jūnijā notika Kultūras pēcpusdiena Ventspilī, bet 4. jūn. Zlēkās. Programmu veica 3. Rīgas pils. vienības orķestris un koris E. Gobzemja vadībā. Programmu kuplināja dzejniece V. Toma, rakstnieks J. Klīdzējs, brīvmākslinieces O. Skudra un R. Mellups, kas runāja par latviešu tikumiem.

3. jūnijā notika Ventspils apriņķa vadītāju sanāksme, kur stāba pārstāvji Fr. Sīpols un R. Mellups deva vadīgus norādījumus turpmākajam darbam.

JELGAVAS APRIŅĶIS.

20. maijā Bēnē notika tuvināšanās starp mūsu leģionu, jaunatni un tautu, kas izvērtās par sirsnīgu kultūras pēcpusdienu. Programmu veica kādas latviešu rezerves brigādes orķestris un dubultkvartets.

RĒZEKNES APRIŅĶIS.

Rēzeknes apriņķa jaunieši rosīgi vāc lupatas. Ir savākti jau 4300 kg, kas stipri pārsniedz visu pārējo apriņķu savākumu. Šā čakluma dēļ būs iespējams arī iegūt daudz formas tērpu, un, protams, visvairāk LJO dalībnieku formās būs Rēzeknes apriņķī. Vai būtu kāds apriņķis, kas šinī ziņā gribētu sacensties?

Notikušas pirmās izpalīgu sanāksmes Zosnā un Kaunatā ar 500 līdz 600 dalībniekiem, kur uzrunas teica apriņķa jaunatnes vadītājs P. Jozāns.

LJO Rīgas pils. pretgaisa aizsardzības motociklistu komandas dalībnieki apmācības braucienā.

K. Puriņa uzņ.

KAIMIŅTAUTU JAUNATNES DRAUDZĪBA.

Igauņu jaunatnes vadītājas un organizētās meitenes, skaitā 20, apmeklēja Rīgas un Liepājas slimnīcās savus ievainotos. Akordeona pavadībā viņas dziedāja tautas un nacionālās dziesmas, dejoja tautas dejas. Igauņu ievainotajiem dzimtenes sveicieni deva jaunus spēkus.

Latvijā igaunietes uzņēma LJO Meiteņu apvienība. Kopā apmeklējām Brāļu kapus, pavadījām sirsnīgu draudzības vakaru, dziedot un dejojot pārmaiņus gan igauniski, gan latviski. Lielu prieku mums darīja viņu atstāstītie igauņu karavīru izteicieni, ka latvietes, apmeklējot savus karavīrus, nekad neaizmirstot arī brāļus un kaimiņus igauņus. Kopējās pārrunās izskanēja doma, ka abām tautām ir vienāds liktenis — pagātne, cīņa pret bolševismu un tāpat nākotne.

Nakts jau tumsa, kad latviešu meitenes mīļos ciemiņus aizvadīja uz piestātni, un „elagu!" saucieniem skanot, vilciens tos aizvizināja. Bet kaut kas palika pāri — latviete un igauniete šķiroties sniedza viena otrai rokas un teica: „Ne ardievu, bet — uz redzēšanos!"

*

Madonas apriņķī MA darbs sācies vēl vēlāki nekā citur, tomēr jau nodibinātas 14 vienības ar 207 dalībniecēm. Darbs pierobežas apgabalos, kā Madonas, Abrenes, Ludzas, Rēzeknes ap-

riņķī, ir sevišķi augsti vērtējams, jo turienes iedzīvotājus daudz bargāki un sīvāki skar karš nekā pārējo Latviju.

Madonā ļoti labi noorganizēta slimnīcu apmeklēšana, cenšoties iekārtot to tā, lai apmeklējumi nesablīvētos dažās dienās, bet gan, lai katru nedēļu karavīrus iepriecinātu kāda meiteņu grupa ar dziesmām, deklamācijām, dāvanām. Vēlams, lai arī citi apriņķi censtos tā iekārtoties. Madonas meitenes savos pēc mazpulka parauga iekārtotos lauciņos šogad audzē ķirbjus.

Abrenes apriņķī aktīvi darbojas 7 vienības. Lielākā vienība atrodas Balvos ar 150 dalībniecēm. Meitenes gatavo paciņas, priekšnesumus ievainotajiem. Viņas strādā slimnīcā, palīdzot apkopt ievainotos, lāpot zeķes un darot dažādus citus darbus.

Aprīlī Rīgā notika MA apriņķa vadītāju kursi. No katra apriņķa piedalījās arī pa vienai vienību vadītājai. Pārrunāja izpalīgu jautājumu, organizācijas mērķus, garīgo audzināšanu, praktiski — rotaļlietu un šļūceņu gatavošanu, tāpat meiteņu fizisko audzināšanu.

LJO MEISTARSACĪKSTES MEŽA SKRĒJIENĀ.

Par šī gada LJO pirmo lielāko sporta sarīkojumu izveidojās apriņķu meža skrējiena sacensības. Tās stipri kavēja vēsais laiks aprīļa beigās un maija sākumā, bet sasniegtie rezultāti apmierina. Distances bijušas dažādas, jo dažādi bijuši jauniešu treniņa apstākļi. Viscentīgākie šoreiz bijuši liepājnieki, kas veikuši pārbaudes vienības un pēc tam sarīkojuši plašas meistarsacīkstes ar 54 dalībniekiem. Vienību sacensībā uzvarēja 4. Liepājas vienība ar 150 p., 2. v. ieguva 5. vienība ar 75 p., 3. v. — 1. vienība ar 50 p.

Individuāli sacensībās sasniegti šādi rezultāti: 10 un 11 g. v. grupā 600 m distancē: 1. v. Verners Sērmoliņš (1:17,4 sek.), 2. v. Zigurds Pakalns (1:17,9 sek.), 3. v. Ernests Disnbergs (1:18,1 sek.); 12 un 13 g. v. grupā 800 m distancē: 1. v. Harrijs Ezis (2:30,1 sek.), 2. v. Zigurds Druvkalns (2:30,6 sek.), 3. v. Imants Grospiņš (2:31,0 sek.); 14 un 15 g. v. grupā 1000 m distancē: 1. v. Oskars Brūns (4:58,2 sek.), 2. v. Ādolfs Levandovskis (4:59,2 sek.), 3. v. Gunars Dvaronis (4:59,8 sek.); 16 un 18 g. v. grupā 1500 m distancē: 1. v. Žanis Jēkabsons (5:26,4 sek.), 2. v. Jānis Kesteris (5:27,8 sek.), 3. v. Miervaldis Drāznieks (5:29,2 sek.). Sacīkstes bija labi organizētas un tās vadīja LJO Liepājas apriņķa fiziskās audzināšanas instr. Fr. Prižialgovskis.

Arī pārējos apriņķos šīs sacensības organizēja un vadīja LJO apriņķu fiziskās audz. instruktori. Uzvarētāji saņēma atmiņai grāmatas un citas balvas.

SEKMĪBAS PAKĀPJU PĀRBAUDES VIEGLATLĒTIKĀ.

Sākoties siltajām dienām, visu LJO vienību dalībnieki pārbauda savas spējas skriešanā (vanagi 100 m, vanadzēni 60 m), tāllēkšanā, vanagi lodes grūšanā, vanadzēni metambumbiņas mešanā. Visus sasniegumus sakopo īpašās protokolu lapās, lai pēc tam no visiem rezultātiem varētu spriest par mūsu jaunatnes spējām. Bez tam jau ir sākts mūsu jaunatnes fiziskās attīstības pētīšanas darbs.

K. Stundas uzņ.

JAUNIEŠI APMEKLĒ IEVAINOTOS KARAVĪRUS.

LJO 11. Abrenes zēnu un 2. meiteņu vienības nesen apmeklēja kādu pilsētas kara slimnīcu, kur ievainotajiem vācu un latviešu karavīriem izdalīja vairāk kā 100 paciņas ar cepumiem, cimdiem, zeķēm un citām karavīriem derīgām lietām. Pēc tam jaunieši vadītājas A. Ielaidnes kundzes vadībā nodziedāja vairākas latviešu un vācu tautas dziesmas. Sirsnīgi aplausi un iepriecinātas sejas bija labākā karavīru pateicība par jaunatnes centību.

BASKETBOLA ZIBEŅTURNĪRS LIEPĀJĀ.

26. maijā Liepājas pilsētas vienības noslēdza ziemas nodarbības ar zibeņturnīru basketbolā. Turnīrā piedalījās 5 komandas. Vislabākās sekmes uzrādīja 4. vienība, kas bija arī turnīra rīkotāja. Pirmo vietu ieguva 4. vienības 1. komanda pēc grūti izcīnītas uzvaras pār savu 2. komandu (rezultāts 10 : 8).

FIZISKĀS AUDZINĀŠANAS VADĪTĀJU SANĀKSME *BAUSKAS APRIŅĶĪ.*

Lai fiziskās audzināšanas un sporta darbu ievirzītu pareizās sliedēs, LJO Bauskas apr. fiziskās audz. instruktors A. Jirgensons š. g. 6. un 7. maijā, nedēļas gala nometnē, bija pulcējis 15 vienību fiziskās audzināšanas vadītājus un vecākus. Dalībniekus iepazīstināja ar LJO fiz. audz. uzdevumiem, vieglatlētiku, rotaļām, kā arī īsumā ar peldēšanas apmācību, laukumu un rīku sagatavošanu, sacīkšu organizāciju. Jaunie vadītāji bija ļoti apmierināti un katrā ziņā drīzumā pulcēsies atkal, lai kopā iepazītos ar tuvākajiem uzdevumiem un saņemtu arī praktiskus norādījumus darbam.

Igauņu meitenes Rīgā ar LJO meiteņu apvienības vadītāju V. Priedīti.
R. Čaka uzņ.

10 dienas Lejas-Silezijā

AL. OSIS

Pēc sprieguma pilnajām jaunatnes arodu veikmes sacensībām 20 uzvarētājiem šais sacensībās, 6 meitenēm un 14 zēniem, bija patīkams gandarījums — vācu Hitlera jaunatnes Reichsführer'a Aksmaņa (Axmann) ielūgums 10 dienu ceļojumam pa Vāciju.

Breslavā ceļotājus apsveica Lejas-Silezijas apgabala jaunatnes vadītājs Stammführer's Erdmanis (Erdmann), norādot, ka šī ceļojuma nolūks bija iepazīties ar Vācu darba frontes un Hitlera jaunatnes sasniegumiem sociālās labierīcībās.

Pēc sacensībām un garā ceļa dēriga ir atpūta, tādēļ vispirms notika izbraukums uz Milzu kalniem (Riesengebirge), kur izbraucēji pavadīja trīs jaukas Vasarsvētku dienas jaunatnes mītnē augstu kalnos. Zem eglēm visapkārt vēl bija sniegs, bet saulē temperātūra sasniedza 46° C. Katrs centās, cik iespējams, vairāk apsauļoties, lai, pārbraucis mājās, varētu palepōties ar savu iedegumu. Liels piedzīvojums bija kāpiens 1107 m augstajā kalna virsotnē — Heufūderā, no kurienes atklājās brīnišķīgs skats uz apkārtējām ielejām, kur dziļi lejā kalnu pilsētiņās nami izskatījās kā mazas sērkociņu kastītes. Notika arī kopēji mītnes vakari ar Hitlera jaunatnes zēniem un meitenēm. Skanēja latviešu un vācu tautas dziesmas un HJ dalībnieki rādīja savu veiklību un asprātību jautrās sacensībās.

Jaukajām atpūtas dienām sekoja ceļojuma otrais posms — iepazīšanās ar sociālajiem sasniegumiem strādājošo labā.

Vispirms notika iepazīšanās ar kādu no lielākajiem Vācijas apģērbu rūpniecības uzņēmumiem, kurā nodarbināti vairāki tūkstoši strādnieku, galvenokārt sievietes, to starpā daudzas Austrumapgabalu strādnieces. Darba process uzņēmumā viscaur mechanizēts, sākot a. apģērbu piegriešanu un beidzot ar pogu piešūšanu. Darbs norit plašās un gaišās telpās. Darbiniekiem iekārtotas skaistas un plašas atpūtas telpas ar mīkstām mēbelēm, mūzikas instrumentiem un dažādām spēlēm. Iekārtota arī īpaša „klusēšanas" istaba, kur nav atļauts sarunāties, lai darbinieki varētu baudīt pilnīgu mieru un atpūtu. Skaistas ir mazgājamās telpas ar daudzām vannām un dušām. Augstu virs uzņēmuma jumta atrodas gaisa dārzs ar daudziem atpūtas krēsliem, no kuriem paveras plašs skats uz uzņēmuma daudzajām celtnēm un glītajām darbinieku divģimeņu mājiņām.

Kādā lielā bruņošanās rūpniecības uzņēmumā bija izdevīgs gadījums redzēt amata mācekļu darbnīcas, kas iekārtotas ārkārtīgi sevišķā piecstāvu fabrikas korpusā. Šeit mācekļi sāk savu darbu ar vienkāršu dzelzs apstrādāšanu ar vīli un beidz pie komplicētām mašīnām. Mūsu zēni ar lielu interesi vēroja apmācību gaitu, jo daļa no viņiem arī mācās to pašu arodu, ko šajās darbnīcās.

Iepazinās vēl arī ar vairākiem citiem uzņēmumiem.

Patīkami bija redzēt vairākas gaumīgi iekārtotas un ar labierīcībām bagātīgi apgādātas jaunatnes mītnes, kurās dzīvo zēni un meitenes, kas strādā un mācās Breslavā, bet pastāvīgi dzīvo citā pilsētā.

Tika apmeklētas arī vairākas arodskolas, no kurām sevišķu interesi radīja Bunclavas keramikas arodskola, kuras direktors sīki iepazīstināja ar skolas daudzajām mācības telpām un darbnīcām, kā arī vērtīgo skolas keramikas mūzeju ar dažādu tautu keramikas izstrādājumiem; trūka vienīgi latviešu keramikas paraugu.

Ceļojuma dalībniekiem ilgi paliks atmiņā kāds jauki pavadīts vakars Hitlera jaunatnes arodu mācekļu mītnē Hartlības pilī ar lielu, skaistu parku.

Pēdējā svētdienā notika izbraukums uz novada jaunāko vadītāju nometni Miličā. Ieejot nometnes territorijā, tūlīt bija redzama laba kārtība; tur bija pat savas ielas, kā: Šķēršļu, Viesu, Karogu u. c. Nometnē bija saradies liels skaits dalībnieku — 1800 zēnu — tādēļ tā sadalīta 16 apakšnometnēs ar saviem vadītājiem. Visus rīkojumus nometnes vadība deva paskaļruņiem, kas iekārtoti katrā apakšnometnē. Bija sava telefona centrāle un elektriskā apgaismošana. Nometnes bungu un fanfāru orķestris cieminiem parādīja savu teicamo māku.

Nobeidzot šo 10 dienu ceļojumu, HJ Lejas-Silezijas apgabala stāba vadītājs novēlējis visiem atkal laimīgi atgriezties savā dzimtenē un atmināties no redzētā to, kas labs un derīgs arī mums. Šā ceļojuma atmiņai katram dalībniekam pasniedza grāmatu par HJ dzīvi un divus zīmējumus.

Ātri bija aizritējušas skaistās un pieredzējumiem bagātās 10 dienas, un brauciena dalībnieki atkal visi priecīgi atgriezās dzimtenē, lai katrs turpinātu savu darbu.

Maksims karstu laiku laisa,
upēs ūdens sīkst.
Mūros dzīvot nav vairs gaisa,
sviedros jānoslīkst.

Citi meklē ūdens krānu,
apakšā tam lien
cerības tie liek uz drānu:
staigā kreklos vien.

Citi otrod mežā ēnu,
saldējumus ēd.
ejot pienem gaitu lēnu,
cik vien var, tik sēd.

Cits uz jūru posties domā,
vilnos veldzēties.
Citam tārpi krūti somā.
Makšķerēt viņš ies.

Citi lokās vagas gaiā,
saule spīd, vai līst.
Citi ārdās siena vālē,
slimošanu nīst.

Vai tu arī sviedru baidies?
nomazgāt tos var.
Saņem drošu, nepalaidies,
strādāt ej tu ar!

Krišs Klīpata.

Izdevēja: LJO stāba šefs. Apgāds — Kontinents. Palasta ielā 3. Tālr. 22310. Galvenais redaktors RAIMUNDS CAKS. Iekārtojis MARĢERIS VITOLIŅŠ. Iznāk vienreiz mēnesī. Atsevišķs numurs maksā RM 0,40. Redakcija Rigā, Adolfa Hitlera (Brīvības) ielā 34/36-10. Tālr. 92856. Redaktors pieņem no plkst. 8—10.

10T(6) VI 44 Deutsche Verlags- und Druckerei-Ges. im Ostland m. b. H. Riga, Schmiedestr. 29.

Jānīts sēd kalniņā,
Zālu nasta mugurā.
Nāc, Jānīti, lejiņā,
Dod manām telītēm!

Līgojām divi vien,
Neiet šurpu, neiet šurpu
Kad sanāca hela pulka,
Tad iel jauki atskaneja.

Jānos govju neslauciet,
Gānos agri nedzeniet;
Sēd ragana krūmiņos
Ar sidraba slaukturvīti.

Kas gulēja Jāņu nakti,
Tam neauga gara zāle;
Kas līgoja Jāņu nakti,
Tam izauga gari lini.

M. Kovalevskas zīmējumi.